

Convorbiri Literare.

ANUL VII.

1 APRILIE 1873 — 1 MARTIE 1874.

Redactor: *Tacob Negruzzi.*

IASSI, 1874.
TIPOGRAFIA NAȚIONALĂ.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 a fie cărei luni.

Abonamentul pe un an pentru România liberă 1 galben; pentru Austria 6 fi; pentru Germania 15 Franci; pentru Svițera, Belgia și Italia 20 franci; pentru Franța și Spania 25 franci.
Abonamentele se fac numai pe un an întreg; în Iași la Tipografia Națională și la redacțiune, în București la librăria Soccec et Comp.; în toate celelalte orașe din România la bioururile postale.

MIHAI VEREANU,

CAP. XIV,
(Urmare.)

Casa lui Dorveanu era splendid pregătită pentru bal și strălucea de lumină. Înaintea oarei când invitații aveau să se adune doamna Dorveanu eși din apartamentele sale într'o frumoasă și bogată gătire. Ea era naltă de stat și frumoasă încă, deși anii tinereței trecuse. Dorveanu o conduce în salonul de joc, și peste puțin muzica printr'un marș anunță că oaspeții încep a se aduna. După Cleopița Zuznea care sosise cea întâi, venire căți-va intimi ai familiei Dorveanu, între care Dencescu un ténér elegant cunoscut ca cel mai bun dănțuitor, apoi Zoița Barabez cu ficia ei, d-nul și doamna Balur cu amândouă domnișoarele, și mulți alții. Salonul cel mare se umpluse și convorbirile generale se auzeau ca un zuzăt de albine. Doamna Dorveanu voea tocmai să dea semnalul celui întâi vals când toate privirile se ațintiră spre ușa intrării unde se aretase o figură puțin cunoscută celei mai mari părți a publicului. Lucia Vereanu intrase dând brațul lui Mihai și după dênșii ge-

neralul, cu toate decorațiunile sale, conducând pe cucoana Savastița. Luțica avea o rochie albă impodobită cu lacrimioare și pe cap o ramură de aceeași floare. Ea areta atât de frumoasă și roșeața ce-i acoperea fața de emoțiune și ochii sei mari cu care privea în jurul ei cu minunare îi ridicau încă frumuseța atât de mult, încât toți se uitară la ea cu mirare și se făcū un moment de tăcere. Doamna Dorveanu veni cu grăbire cu soțul ei să primească pe cucoana Savastița, și prezentându-i-se Luțica ea se uită la dênșa multă vreme cu plăcere, apoi o luă de mână și o conduse singură la un scaun care prin pozițiunea lui putea fi vëzuf de toată părțile. După dênșii toți cavalerii tineri ce nu mergeau în vizită la Vereanu, se prezentară încât Luțica care deodată forma centrul interesului general față cu acest succes neașteptat simțea cum îi bate inima de fericire. Mai multe dame bătrâne se apropiară de cucoana Savastița care avea indirect meritul acestui succes și o felicitare pentru frumuseța ficei sale, pe când din fete uncele nu se puteau apera de o simțire de invidie, numai Ana privea la ea cu în-cântare, și ar fi dorit să meargă spre dênșa

și să o îmbrățișeze. Covrig sta ănsă ascuns îndărătul unui grup de cavaleri și tot cauta să o vadă printre capetele lor; când o zărea inima ăi salta de bucurie și își zicea în sine: Tot eu mi-am ales pe cea mai frumoasă, au să moară băeții de ciudă vĂzĂnd cĂ le-am șters'o!

Valsul ănsă începĂ. Doamna Dorveanu îl deschise cu Conescu de care lumea zicea cĂ se bucurĂ de favorile ei. DupĂ dĂnsa venea Luțica, apoi mai toate damele care jucau. Melini jucĂ cu Aspasia Barabez ear Vereanu cu Adela. Covrig nu îndrĂzneșĂ sĂ se rischeze și el; cĂci în fațĂ cu dĂnșuitorii așĂ de buni, îl apucasĂ o fricĂ. În pauza ce urmĂ, Melini se adresĂ cĂtrĂ Vereanu, aducĂndu-i a minte cĂ fac vis-Ă-vis la contradanțuri.

— Cu cine joci ăntĂi? îl întrebĂ Melini.

„Cu o domnișoară ce vĂd azi pentru ăntĂia datĂ, dar dumneata?”

— Cu Aspasia Barabez, cu care am onoare ați anunțA cĂ m'am logodit astĂzi.

„Cum, ce fel? așĂ de neașteptat!”

— Ți-am spus cĂ într'o bunĂ dimineațĂ am sĂ mĂ însor. Eaca momentul au ajuns: am fĂcut, cum au fĂcut alții.

„Te felicitez din toatĂ inima, deși îți declar cĂ nu mĂ așteptam; te vedeam așĂ de puțin vorbind cu aceastĂ domnișoară! Nu ar fi zis nimine cĂ inima îți era legatĂ.

— Ai fi vrut poate sentimentalism din partea mea? Dar ne vom vorbi peste cĂți-va ani, cĂnd vei gĂndi altfel, sau poate ca și mine nu vei mai gĂndi, ci vei face altfel.

Numai cĂnd semnalul contradanțului se dĂdĂ ei furĂ siliți sĂ se dispartĂ și sĂ caute damele lor. CĂnd jocul se sfirși Mihai se apropiĂ de Adela și Ana care ședeau alaturca.

— Cred cĂ și d-voastrĂ veți fi fost surprinse ca și mine, începĂ ele aflĂnd despre mĂritișul lui Melini.

„Ce fel, care mĂritiș? întrebĂ Adela cu mirare.

— Nu știți ăncĂ? El s'a logodit astĂzi cu domnișoara Barabez și peste douĂ septĂmĂni se și cununĂ. Mi-a anunțat-o în toatĂ forma și m'a invitat la nuntĂ. MĂ mir cĂ nu a venit ăncĂ sĂ v'o vesteascĂ.

Adela sta cuprinsĂ de mirare, ear Ana roșie la fațĂ ca para focului își mișca apĂrĂtoarea pentru a ascunde emoțiunea ce-i dĂduse aceastĂ veste.

— Și eu m'am mirat, urmĂ Vereanu. deși dacĂ gĂndesc bine, dupĂ principiile lui Melini, aceasta nu ar trebui sĂ ne parĂ extraordinar. Melini nu pune entusiasm în nimica.

CĂnd Mihai se depĂrtĂ, Adela zise cĂtrĂ vara ei:

„N'am știut nimic, așĂ-i?—Infamul!”

— Mie imi pare bine, imi este ca și cĂnd deșteptĂndu-mĂ din somn aș fi scapat de un vis urit ce mĂ chinuea. ĂnsĂ ar fi putut sĂ-mi cearĂ voie, sĂ se scuze.

„Eu nu-l pot ierta în nici un chip; purtarea lui cĂtrĂ tine nu este de calificat.

— LasĂ-l în colo, sunt mulțĂmitĂ cĂ nu mai am a face nimic cu dĂnsul.

UrmĂnd un alt joc, Vereanu invitĂ carĂși pe Adela. În sfirșit Melini vĂzĂnd pe Ana singurĂ se apropie de dĂnsa.

— Aveți sĂ mĂ judecați cu asprime, începĂ el, aveți sĂ mĂ credeți un om nestatornic și rĂu și aceasta cu dreptate, cĂci purtarea mea este condamnabilĂ. NiciodatĂ ănsĂ nu aș fi îndrĂznit a mĂ purta astfel cĂtrĂ d-voastrĂ, dacĂ din observĂrile ce am fĂcut

de mult, nu aş fi dobândit convingerea că m'aţi departat, încet din inimă. Momentul acesta este solemn pentru noi. Eu sunt hotărît a vă spune tot adevărul, vă rog să faceţi asemenea. Este drept că simpatia ce aveţi pentru mine s'a recit şi că altul a ştiut mai bine decât mine să o merite?.... De este drept, atunci era mai bine să ne depărtăm unul de altul; dacă ănsă nu este adevărat, dacă numai natura mea prepuclnică m'a înşelat, o! atunci sunt omul cel mai vinovat, căci am neliniştit viaţa femeii celei mai nobile şi mi-am amărit şi mie viitorul pentru totdeauna. Răspundeţi dar, gândiţi că toată liniştea mea atărnă de la acest răspuns.

„Imi pare bine, răspuse Ana în cel mai mare neastempăr, imi pare bine de această explicaţie. Ar fi trebuit, e drept, să o provocaţi înainte de a vă hotărî la pasul ce aţi făcut, dar tot este mai bine acum decât niciodată, căci altfel v'aş fi crezut un om fără cuget, fără principii. Ei bine, ceea ce aţi presupus este adevărat, o simţire străină ini ocupă şi imi încântă inima şi socot că soarta ne-a fost favorabilă la amândoi când ne-a despărţit: ănsă pentru iubirea adevărului sunt datoare a vă spune mai mult: niciodată nu v'am iubit: m'am înşelat singură asupra simţirii mele; cuvintele de amor ce-mi şopteau m'au făcut să cred o vreme ceea ce nu era, şi acum bine-cuvăntez nehotărîrea d-voastre care a tot prelungit şi astfel a împiedecat o însoţire ce nu ne putea fi decât fatală la amândoi.“

Natura omineasca e stranie: deşi Melini sdrobise legămintele ce-l uneau cu Ana şi priu urmare el însuşi renunţase la planurile sale,

totuşi, auzind aceste cuvinte, fu pătuns de un necaz fără margini:

— Aşa dar, zise el, cu o zimbire amară, totul v'a fost numai o glumă. Răspunsurile d-voastre afirmative la întrebările mele pasionate erau prefaceri; aspiraţiile mele spre fericirea ce trebuia să gust, erau deşerte nălućiri? Cine este cel prefăcut din noi doi: eu care mă împotriveam cu energie la voinţa mumei mele, ce stăruea necontenit să ieu în căsătorie pe domnişoara Barabec, sau d-voastră care ziceaţi una şi gândeaţi alta?

„Vă credeam mai nobil în cuget domnule Melini, răspuse Ana a cărei emoţiune se schimba în indignare. Dumneata barbat, insultezi o femeie! Nu mă aşteptam la o asemenea purtare. Duceţi-vă dar de lăngă mine şi să ne despărţim în acest moment pentru totdeauna. Fiţi fericit cu soţia care v'aţi ales şi nu mai gândiţi la mine. Aceasta vă va fi cu atât mai uşor, cu cât nu ne vom mai revede multă vreme—poate niciodată. Eu plec de aici, mă duc la ţară lângă o mătuşă cu care voiu trăi în singurătate.“

— Vă duceţi? răspuse Melini cu foc, simţind la ideea despărţirii că amorul ăi revine cu toată puterea. Vă duceţi? Aşa dar nu am să vă mai ved. O! Pentru ce nu m'am grăbit a lua o hotărîre care tot poate ne-ar fi făcut fericiţi? Pentru ce m'am plecat voinţei mumei mele? Dacă unirea noastră ar fi fost încheată, poate că noul care s'a arătat acum pe orizont nu ne-ar fi întunecat seninul vieţii, poate că m'aţi fi iubit...

„Destul! Mergeţi acum, convorbirea aceasta trebuie să se sfârşescă. Datoria d-voastră vă depărtează de mine şi vă cheamă aiurea.“

— Nu mă duc până ce nu voiu dobândi

iertare. Această iertare e cu atât mai trebuitoare pentru liniștea mea, cu cât simțesc că nu aveți să fiți fericită nici d-voastră. Ați îndreptat simțirea voastră nobilă spre un om pre tănăr încă și pre impresionabil pentru a fi statornic . . .

Inima Anei se strinse de durere la aceste cuvinte și îngălbenind la față, îi zise incet:

— Mergeți, mergeți! Nu-mi vorbiți mai mult! Nu vreau să mai aud nimic.

„Vă zic dar adio, răspuse Melini, cu glasul mișcat. Vă urez fericire, dar vă rog în momentele pierdute să nu uitați pe acel care v'a iubit.

În momentul în care Melini se depărta se făcu în sală o mare mișcare. Mai mulți servitori intrară cu pahare de șampanie; damele se sculară de pe loc, cavalerii se grămădiră toți spre mijlocul salonului. Un tuș al orchestrelor anunță că tocmai bătuse miezul nopții și că începuse alt an. Domnul și doamna Dorveanu, dădă semnalul ciocnirilor și felicitărilor. Ideea că anul trebuie început cu veselie și mai mult încă șampania inferbintase pe toți și acum jocul reîncepă cu indoit foc. Totul se învărtea în sală și părea că pământul fuge sub picioarele dansătorilor. Chiar Todiriță Covrig care venise să ciocnească paharul seu cu Luțica și cu o zimbire plină de alusiune îi urase: *mulți și fericiți ani*, după ce înghiți câte-va pahare simțind că-i trece prin toată firea o sumeție necunoscută, ardea de dorință să joace și el un vals. Din damele bătrâne ânsă mai multe se retrăsese în camerele vecine pentru a face mai mare loc tinerilor ce jucau. Cucoana Savastița Vereanu se așezase pe o canapea din salonașul de alături de unde se putea vedea tot ce se petrece în salonul de joc, căci nu

voea să peardă pe Luțica din ochi. Cleopița Zuznea vezând-o la o parte, se așeză lângă dânsa și-i adresă cuvântul, crezând că momentul favorabil e venit.

— Anul nou se arată vesel pân acum, începă Cleopița zimbînd.

„Foarte vesel, răspuse doamna Vereanu, zimbînd și ea;—căci în astă sară, plăcerea ce-i pricinua succesul ficei sale o dispunea așa de bine încât era amabilă la ori și cine, chiar cu Cleopița pe care altfel nu o putea suferi.

— Mă bucur vezând că tinerii sunt neobosiți, urmă Cleopița, cu atîta mai mult că ved pe unii și pe alții la culmea fericirii.

„Cum așa?

— Eaca, de pildă d. Melini. Cât arată el de mulțămît jucând cu mireasa lui: căci am aflat că astăzi s'a logodit cu fata cucoanei Zoiței Barabez. Dar ce-i drept nepoatei lui Balur aceasta nu i-a pre venit la socoteală, vezi-o, cât stă de tristă colo în colț și cum ține ochii plecați în jos.

„Cum, copila era în vorbă cu inginerul... cum îi zici?... ”

— Melini, el singur intrase în vorbă cu dânsa. Dar; asta este! Am spus o totdeauna: când fetele caută s'aleagă după capul lor, treaba nu merge bine. Ce avea să creadă pe Melini și să i primească scrisorile?

„Ce-mi spui cucoană Cleopiță? Pân acolo a mers copila asta?

— Așa, așa; toată lumea o zice. Dar urit lucru! Fetele trebuie s'asculte de părinți, numai așa-i bine pentru fericirea lor. Altmintrelea totdeauna o pașesc rău.

„Firește! Firește! afirmă doamna Vereanu.

— Vina este a părinților. Dar cum putea

fi altfel? Cum au fost ei, așa au crescut și pe fete, căci nepoata a fost crescută împreună cu Adela fica lor: țin minte proverbul pe unde a sărit capra... Dar toți părinții nu sunt așa, slavă Domnului! D-voastră, cucoană Savastiță, știu că dați o creștere bună copilci, toată lumea vă laudă! Dar ce frumoasă e copila și ce modestă! Eu una știu că de astăzi am îndrăgit-o de tot. Nu este alta ca dănsa în toată țara.

Cucoanei Savastiței îi zimbea inima de plăcere auzind aceste vorbe, căci lauda place totdeauna, chiar în gura oamenilor ce displac.

„Nu-i tocmai urită copilă, răspuse ea, dar asta nu-i nimica pe lângă blândeța ei.

— Cine nu știe ce bună și blândă este? Barbatul ce va lua-o va fi fericit pe lume, și poate că momentul măritării nici nu e așa de depărtat pentru dănsa.

„E foarte tânăra încă, răspuse Savastița.

— Nu știu eu? E tânăra de tot. Ânsă uneia îi e dat să se mărite mai de vreme, alteia mai târziu, alteia nici de cum. Totul este să iee un barbat cum se cade. Să fie frumos, bun, și mai ales bogat...

„Și poziția lui socială ar trebui să-l recomandă, precum și învățătura.

— Vezi bine; fără de asta nici nu se poate. Dar mai întâi este să fie bogat, căci atunci viața e mult mai fericită. Așa unul ar trebui copilci. Și chiar s'ar găsi, deși cam greu, dar s'ar găsi.

Savastița se uită la dănsa cu ochi mari.

„Pentru ce nu? urmă Cleopița încet ca și cum ar vorbi cu dănsa singură. Pentru ce nu? Adică... Apoi dar... Cum îi gândi și d'ea, cucoană Savastiță, zise apoi mai tare.

— Ce spui, cucoană Cleopiță, că nu înțeleg?

„Adică un gând... așa... nu știu dacă este să-ți spun;... cuiva îi trec—multe prin cap. El e foarte bogat, foarte bogat și nici altfel nu-i lipsește nimic...

— Cine, ce spui?

„Adică, fiindcă vorbeam despre Luțica și despre măritare. gândeam eu... mi-a trecut prin gând... fiindcă iubesc copila mai mult decât dacă ar fi a mea. Ce ar fi dacă ar cere-o el? Poate că ar fi bun.

— Da nu înțeleg... ce cere... cine cere?

„Nime, numai ziceam eu că el poate n'ar fi reu adică tânăra Covrig. care-i foarte bogat, foarte bogat.

Cucoana Savastița sări deodată în sus de pe loc și ochii îi ardeau de indignare.

— Cum spui? n'am înțeles, a îndrăznit țeratul cel de Covrig să gândească că va lua pe fata mea?

„Ba nu, cucoană Savastiță, Doamne, cum iei lucrurile! Eu nu-l cunosc, numai auzisem că e bogat, bine crescut, că cunoaște pe copilă de la țară, chiar că... o cunoaște bine.

— Pentru Dumnezeu cucoană Cleopiță, cine ți-a spus asemenea lucruri? Dumneata nu știi că Covrig acesta e fiul unui rezăș îmbogățit, un om prost, rău crescut, fără nici o învățatură, însfirșit fiul unui mojić—căci alta nu e tatul seu. Imi pare rău că societatea noastră s'a stricat într'atât încât poate primi pe un asemenea om numai pentru că-i bogat. Mi-ai stricat tot cheful, cucoană Cleopiță.

„Iertați-mă; eu nu știam împrejurările, nici nu cunoșteam omul: am zis și eu așa, cum se zic multe.

Și cucoana Cleopița voi să schimbe vorba,

când se auzi un mic vuet în salon și amundou se sculară să vadă ce este.

Todiriță Covrig din ce în ce mai sunet își calcase pe inimă și invitase la vals pe Luțica. Infierbîntat prin joc, prin vinul ce băuse prin fericirea de a ține în brațe pe iubita lui, după căți-va pași simți că sala începe a se învîrți împrejurul seu și abie își ținea echilibrul. Tocmai atunci ănsă trecu pe lângă dănsii Adela cu Soloin, Covrig în focul lui neluând sama, se isbi de Soloin, perdù cunpătul și căzù jos atrăgënd după sine pe Luțica, și pe Soloin în picioarele căruia se înincurcase. Adela stătuse în picioare și Luțica se ridica iute roșie la față de rușine. În intervalul acesta, o mulțime de cavaleri, alergără ca să dea ajutor, între care și Denescu care luase iute pe Luțica și urmase jocul pentru a face să se uite împrejurarea. Ear Mihai care venise o clipă mai tărziu apucase a vedè pe Luțica ridicându-se, dar nu știu care din cei doi barbați ce se ridicau acum fusese cavalerul surorii sale și inchipuindu-și că trebuie să fi fost Soloin îi zise încet cu mănîe: „când cine-va nu e sigur de picioarele sale, nu trebuie să joace.“ În aceste cuvinte Soloin crezënd că se cuprinde o alusiune la vârsta lui, răspunse pe acelaș ton: Tineri abie resăriți ar trebui să-și măsoare mai bine cuvintele ce rostesc.

— Cuvintele mele se potrivesc cu purtarea d-tale, întămpină Mihai.

„Ele documentează o desăvărșită lipsă de manieră, zise Soloin și se depărtă.

Pe Mihai aceste cuvinte îl străpunseră ca o săgeată și îndată găsiind pe Melini, și pe Denescu, îi rugă să meargă la Soloin din partea lui și să-l provoace la duel.

În momentele ănsă în care Covrig căzuse, cucoana Savastița vèzënd de departe cele ce se petrecea, aruncă o privire grozavă cătră Cleopița și adause: Vezi-l? Ce nătărău! Ear Cleopița plecând capul nu mai răspunse, ci simțind că-i bătută, se depărtă suspinând încet, căci totodată se stinse pentru dănsa speranța de trăsură și cai ce trebuia să fie resplata stăruințelor sale.

Melini și Denescu atrasesă pe Soloin într'o cameră depărtată în care erau singuri și îi ziseră că Vereanu simțindu-se insultat prin cuvintele lui Soloin, îi însărcinase a-l provoca la duel. Denescu îl invitare să le arăte care sunt martorii lui pentru ca să poată pune la cale cele trebuitoare chiar în acea sară, sau a doua zi dimineață. Când auzi de duel, Soloin simți că-i trece un fior prin spate.

— Ce duel, pentru ce duel? zise el, eu sunt contra duelului.

„Dacă este prin puțință ca să se sfirșească treaba în mod pacinic, adică de voiți să cereți scuse d-nului Vereanu vom fi cu atât mai mulțămîți. Ear de nu, trebuie numai decât să vè bateți păn în douezeci și patru de oare, zise Denescu.

— Cum să mă bat păn în douezeci și patru de oare? După ce se leagă de mine, apoi vra să mă șiucidă? Ce fel de dreptate este asta?

„Nu suntem aici pentru a face teorii asupra duelului, ci pentru a vè cere explicări. Numiți-ne douè persoane cu care ne vom înțelege noi.

— Nu numesc pe nimic ce vorbă-i asta?

„Atunci bine-voiți a face scuse.

— Dacă d. Vereanu s'a supărat, a făcut rău: eu nu am voit să-l insult. Pentru ce ea cuvintele pe dos?

„Fiți bun de-i spuneți lui aceea ce ne spui noue și totul va fi isprăvit.

— N'are decât să vie și-i voi spune. Pentru ce să nu-i spun, dacă-i adevărat? A spune adevărul nu-i rușine.

„Ba d-voastră veți merge la dănsul și in fața noastră ei veți repeta cuvintele ce voi zice eu.

— Pentru ce să nu-i repetez? Dacă n'am voit să-l insult...

Auzind așa, Melini se grăbi a lua de braț pe Soloin și împreună cu Denescu merseșe la Vereanu. Soloin, ajuns in fața lui repetă după Denescu: „Domnul meu. Declar că ini pare rău de cuvintele ce am rostit adinioarea; că le-am rostit intr'un moment de mânie, că mă căiesc, că le retrag și vă rog să mă scușați.“ Vereanu se inchină. Ear Denescu și Melini se departară zimbind, și in curënd toată sala aflase incidentul, așa încât Soloin nu da decât de figuri ce zimbeau cu ironie când se uitau la dănsul. Văzënd că pozițiunea lui devine neplăcută, Soloin se și făcù nevăzut fără ca cine-va să simțească.

Lipsind Soloin, toată lumea uită incidentul pentru acea sară și jocul urmă cu acelaș foc ca inainte până când trebuia să înceapă cotilionul. Văzënd că Denescu joacă cu Luțica cu care avea să se conducă cotilionul, Doamna Dorveanu fù pătrunsă de gelosie și refusă de a juca. Când toate erau gata, un marș al orchestrului aretă că societatea va trece äntei la *soupee*. Ana änsë frământată de atâtea deosebite emoțiuni, preferi a rămänë in salonul de joc unde Vereanu ei ținü tovărășie.

Cătă vreme musica și jocul contenirë ci vorbirë de lucruri indifferente, indata änsë ce cotilionul începü, șirul conversării ei aduse a

vorbi despre amor și fericire. El susținea teoriile optimiste ce sunt proprie sufletelor simțitoare și nobile in tinereță, când experiența vieței nu le-a schimbat äncă.

— Nu cred, zicea el să fie o fericire pe lume care să se poată asemena cu aceea ce gustă barbatul și femeea ce se iubesc. A ccti in inima iubitei până și simțirea cea mai ascunsă ce bucură sau intristează, a putë împärtăși bucuria și alunga tristeța cu un cuvënt de amor, e in adevër o ursită pe care tot omul o poate dori. Ce sunt pe lângă aceea necurmată fericire, toate bunurile ce-ți pot aduce averea sau rangul sau invëțătura? Aceste îți lasă sufletul rece; amorul singur il inspiră și-l inaltă. Toți poeții au cântat amorul și de alte bunuri nu s'au ocupat; aceasta dovedește cum toate inimele nobile au ințeles că in adevër in el și numai in el consistă scopul vieței noastre.

„Toți poeții au cântat amorul, respunse Ana, care simția o dulce mișcare la cuvintele lui Mihai, änsë cei mai mulți cântă amorul nefericit care se zice că doare și chinuește mai mult decât ori ce rău pe lume. Cunosc puține poesii de amor, unde poeții nu se pläng de soarta lor. Cät de des ei invoacă moartea spre a scapa de suferințele amorului!

— Și cu toate aceste nici unul nu zice că ar vol să nu mai iubească. Ei prefer, și eu ințeleg aceasta, indiferența iubitei decât stingereä amorului lor. Căci acesta este viața, aspirarea, visul și gândul lor. Dar chiar indiferența de care se pläng ei, ține ea vecinic? Amorul are raze infierbintătoare ca soarele, și incälzește pe acel asupra căruia se indreptă, Cine poate resista multă vreme, și care a fost sufletul ce pän in sfirșit nu s'a induioșat și

n'a iubit și el? „Să fie așa, zice Ana, din ce în ce mai încântată; să nu poată fi amor care pân în sfârșit să nu se comunice, dar lumea, oamenii, împrejurările nu vin adese ori de se puu între cei ce se iubesc și grămădesc împiedecări neînălțurate? De câte ori bunurile cărora nu le dai însemnătate, nume, avere, rang depărtează pentru totdeauna inimi care se iubesc? Apoi cine este sigur de statornicia iubitului? Departarea aduce uitarea și acel care departe iubește încă și cu mai mult foc decât înainte, cât de des au văzut la reîntălnire că inima aprinsă a iubitului s'a prefăcut în ghiață?

— Atunci nu a fost adevărat amor. Acesta cuprinde și înălțuiește sufletul cu o putere fărmeceată care trece peste munți și mări. Acei oameni care se lasă a fi împiedecați de nume sau avere sunt inimi meschine care nici pot iubi adevărat. Acela numai iubește care sboară pe deasupra lor, cum sboară cu gândul peste țerile ce-l despart de iubita lui. Atât imi pare de adevărat că depărtarea nu stinge amorul că imi aduc aminte de o mulțime de versuri din poezi a tuturor timpurilor, în care se repetă aceleași idei. Chiar Feți-Frumoșii din poveștile noastre care aleargă peste nouă mări și nouă țeri, învingând balauri și smei pentru a găsi Zina ce iubesc, imi pare a fi numai o alegorie care exprimă aceleași idei. Balaurii și smei sunt societatea rău voitoare care caută adese să oprească fericirea lor, ei însă care reprezintă inimile nobile trec pe deasupra și se întâlnesc. Vorbind așa Mihai gândea la Adela.

„Ideile ce aveți sunt frumoase. Aș vra să știu dacă le veți păstra totdeauna. Mă tem să nu le schimbați. Când ne vom revede, poate

veți gândi alfel și obiceiurile neîndurătoare a lumii vor produce și asupra d-voastre efectele cele neaparate. Am să vă pun la revedere noastră multe întrebări și dacă veți fi schimbat cătuș de puțin, nu mă mai veți opri de a gândi rău de inima omenească. Pân atunci însă nici un cuvânt din cele ce mi-ați spus nu-l voi uita.

— Imi vorbiți ca cine-va care se duce pentru multă vreme. Voiți să ne lăsați? Pentru ce mă îngrijiți cu asemenea cuvinte?

„Vă îngrijesc? Din nenorocire chiar mâni, chiar azi căci a și început zioa, va ave loc plecarea mea. Eșind din bal mă urc în trăsură ce mă duce în singurătatea vieții de la țară.— Și Ana explică aici lui Mihai toate împrejurările ce o sileau a pleca.

„M'ați intristat cu această veste, răspuse Mihai, socoteam că nu ne vom despărți curând și ved că m'am înșelat. Doresc să ne revedem în grabă și vă încredințez că eu nu-mi voi schimba ideile niciodată.

O figură de cotilion îi sili să se despartă. Când se reasezare pe locurile lor, urmă o tăcere de câte-va minute. După aceasta, Ana vorbi cu jumătate de glas.

„Am să fiu tristă în exilul meu; d-ta însă vesel și fericit. Cine știe când și cum ne vom revede.

„Nu voi fi vesel, răspuse el, veselie nu e fundul caracterului meu, deși în societate mă arăt astfel de multe ori. Sunt chemat a trece prin multe încercări în viață — așa mi s'a prorocit, dar în sfârșit voi ajunge la adăpostul fericirii. Aș dori ca acel moment să fie aproape.

Zicând așa Mihai lăsă fără voce mâna să cadă și întâlni mâna Anei pe care o luă în

a sa. Aşa stătură ei mai multă vreme, până când Ana deşteptându-se, îşi retrase mâna şi în glas tremurător îl întrebă despre prorocirea de care vorbise, ear Mihai îi istorisi scena nocturnă de pe câmp şi cuvintele Neacşei. Ana privea în ochii lui cu o simţire nedescrisă şi şoptea dinaintea ei . . . diamantul . . . diamantul . . .

Nu apucase a sfinşi bine Mihai, când bătrânul Balur apropiindu-se de dănsii, zise cătră Ana că trebuie să plece, având numai câte-va oare pentru a se pregăti de drum. Doamna Balur trebuie să mai rămâie la bal cu Adela, ear ei doi trebuie să easă. Ana se sculă înghiţind un suspin adânc şi Mihai o întovărăşi până la scară. În curte era întuneric şi când Mihai o ridică în trăsură lipi buzele sale pe braţul Anei care tremura. „Nu mă uitaţi ei şopti ea încet şi trăsura plecă. Ana lasă capul să se odihnească pe perina trăsorei şi în inimă simţea o fericire fără margini. Ea uitase că pleacă, uitase ce o aştepta: numai imaginea şi cuvintele lui Mihai îi umplea gândul. Mihai însă se urcă ear sus. Mergând într'o cameră retrasă, el îşi sprijini capul pe mână şi se uită multă vreme înaintea lui fără a ave vre o idee lămurită, ci numai un ce vag, nehotărît îl apăsa fără aşi da samă ce este. Din această stare după o vreme el simţi a se scutura, se sculă trecu printre tot şirul de odăi ce-l dispărtea do salonul de joc şi se oprî la uşa acestuia. Dându-se torma atunci semnalul unui joc, Mihai fără a şti bine ce face merse înainte şi picioarele lui îl dusere drept la Adela care se sculă zimbînd să joace cu dănsul.

Când Mihai se găsi singur a casă, chipul Anei i se arătă palid şi vag, acei al Adelei

însă vin, atât de viu, încât chiar după ce a dormise, îl văzu în vis până la deşteptare.

CAP. XV.

De când cu balul lui Dorveanu, Todiriţă Covrig se dusese de mai multe ori în vizită la Cleopiţa Zuznea şi la Vereanu, însă nici într'un loc, nici în altul nu mai fusese primit. La început el nu putea crede că efectul minunat ce-şi inchipuise a fi făcut, să se fi şters din cauza unei întâmplări aşa de neînsemnate, cum fusese cea de la bal. În urmă însă vedzînd că lucrurile nu se schimbă, el îşi zise că trebuie să fie ceva la mijloc şi trimise după Naftulea pentru a afla prin acesta ce se petrece. Şi acesta veni abie după mai multe chemări.

— Pentru ce n'ai venit îndată ce te-am vhemat jupăne Naftulea?

„Am avut treabă, Chicoana Cleopiţa m'a trimes la Soloin cu care am stat la vorbă toate zile trecute.

— Ce? nu cum-va Soloin umblă şi el pe la Vereanu?

„Naftulea zimbî: „este numai o fată pe lume? Mai sunt ele multe; oraşu-i mare.

— Te-am chemat să-mi spui cum stă treaba noastră?

„Care treabă? respunse ovreul făcîndu-se a nu înţelege.

— Ce te faci că nu ştii? treaba mea, pentru care am venit aici.

„Aţi plătit puţin talahie pîn acum, chico-naşule. Am alergat de o sută de ori la chicoana Cleopiţa; şi tot în trăsură că şede de parte. D-voastră sunteţi un om bogat şi nu vă pasă de căţi-va galbeni mai mult, dar eu imi căştig viaţa cu alergatul; am nevoie.

— Ce treabă mi-ai făcut ca să-ți plătesc mai mult?

„Bine dacă n'am făcut treabă, atunci mă duc. Și evreul se îndreptă spre ușă.

— Stăi Naftulea, nu te supăra, mai na-ți bani. Te mulțamești? Ei spune-mi acum tot ce s'a întemplat.

„Ce să-ți spun? Nu s'a întemplat nimic response evreul punând banii în buzunar. Nimic. Cucoana Savastița. Vereanu s'a supărat că i-ați trântit fata la pământ și nu v'ra să v'o dee. Căutați-vă de treabă și vă duceți a casă. Pentru ce nu jucați mai bine?

— Eși afară, judane, strigă Covrig mănios. Hai eși, și tu și Cleopița v'ați înțeles să-mi furați banii fără a-mi face treabă.

„Pentru ce vă supărați pe mine? ea nu-i fata mea. Despre mine poți s'o iei cât îți place, eu nu mă uit dacă cine-va știe juca.

— Îți bați încă joc de mine, judane? strigă Covrig apucându-l de guler, am să-ți rup barba! Dă-mi banii înapoi și du-te de ia de la Cleopița servitul cel de argint!

„Dacă mi-i rupe barba și mi-i lua banii, ai să capeți fata? response Naftulea cu cel mai mare sânge rece, deși îl sgâlția Covrig în toate părțile. Ce sunt eu vinovat! Eu mi-am făcut datoria. Mai bine dați-mi încă ceva pentru batjocura ce-mi faceți.

Covrig ânsă îl luă de umeri și-l aruacă pe ușă afară. Remas singur el se preumblă furios prin casă și o mulțime de gânduri îi trecură prin cap. O întâmplare așa de neînsemnată să-i nimicească tot planul său cel frumos! Când se mânia asupra Savastiței, când asupra lui Mihai pe care îl credea vinovat, căci își inchipuea că trebuie să fi avut loc un mare consiliu de familie la Vereanu în care să se

fi disbatut chestiunea măritărei fetei și că Mihai cu mândria lui ar fi susținut că trebuie să se respingă cererea lui Covrig; când își întorcea mânia asupra Cleopiței care trebuie să l fi tradat pentru altul, când asupra părinților lui care nu-l învățase a juca, când asupra sa însuși, când asupra Luțicăi. Cu cât gândurile i se grămădeau, cu atât îl apuca un dor de resbunare și-i părea rău că nu găsește chipul cum să-l ideplinească. Ei veni gândul să se insoare îndată cu alta pentru a arăta el și părinților și fetei cine este și să-i facă pe toți să moară de căință. În această stare sufletească îl găsi Neculiu-Rareș, care de mai multe zile nu mai venise să-l vadă. Cătră acest singur adevărat amic ce-i rămăsese, se adresă Covrig pentru a distăina durerile sufletului său și a cere sfaturi despre ceea ce trebuia să facă.

— Te plâng, amicul meu, response Rareș, dar pentru ce nu mi-ai spus de mai înainte planurile ce aveai? De la început eu ți-aș fi arătat că obiectul ce-ți ai fost ales nu este demn de amorul unui suflet așa de nobil, cum bate în pieptul tău. N'ai văzut cine-i acest tânăru, Mihai Vereanu? Un om, condus numai de interes și de meschine prejudețuri de castă, nu-i un om al poporului care are drept mețiu entuziasmul și drept țel virtutea! În van vom căuta în aceste cercuri nobleță de animă; numai bani și vanitate este călăuzul actelor lor.

„Ah! Bani are și tata, dar ce folos! sus-pina Covrig.

— Pre bine; ei vom întrebuița pentru scopuri mai nobile, care îți vor împaca anima înfortunată. Ini vei da cât va trebui ca să-ți procur cărți și scrieri a căror cetire te va înalța spre regiuni mărețe din virful cărora

vei privi cu compătimire la meschinele acte ale acestor oameni ce își zic aristocrați și care au usurpat numai fără drept locul și averile care sunt ale poporului și numai ale poporului.

„Ah! Ce cărți, ce am să fac cu cărți; cărți imi trebuie mie! Eu vream să mă insor, nu să cetesc. Cel mai bine este să ieu altă nevastă ca să le arăt eu!

— Să nu faci un asemenea pas, îl curmă Rareș care se temea să nu peardă atunci prețioasă amicie a lui Covrig. Să nu cumva să faci aceasta. Ai vra să te robești unei ființe a cărei animă nu te încântă? O! Niciodin-oară! Mai bine să-ți întrebuițezi mijloacele adunate cu sudoarea frunței spre scopuri filantropice. Dotează societatea „Ulpia Traiana“ cu un capital indestulător pentru a pute realiza mai curând idicile dătătoare de viață ce urmărește cu neobosită perseverență în mijlocul atător inimizități. Contribue la crearea de foi literare și politice care să denunțe abuzurile celor puternici și să-i tragă la răspundere înaintea supremului tribunal al opiniei publice, să lumineze poporul subjugat asupra adevăratelor sale interese, țeranu să știe că el este mai mult decât miserabilul proprietar care nu este decât un tiran, că titlurile sale mai vechi au fost numai usurpate...

„Ba mă ferească Dumnezeu de asemenea păcat, răspunde Covrig. Atâta ar mai trebui! Dar cu îți vorbesc de una și dumneata imi spui de alta.

— Eu vreau să te conduc sub auspiciile mele în templul înțelepciunii, *dans le temple du sage* cum zice Voltaire vestitul poet al

fraților noștri de peste Rhin, în locașul de eternă verdeață unde te vei simți ușor felice...

Cu asemenea sfaturi filosofice mângăea Rareș pe Covrig. În fie care zi amicia îl silea să vie la Covrig în vizită, să dejeneze cu dănsul, să petreacă zioa împreună pe socoteala lui. După cât-va timp aceste petreceri la care lua parte Calcănfau și mai mulți alții, goliră punga lui Covrig cu totul așa încât tatăl său care-i trimisese bani în mai multe rânduri, acum aflând că s'o pus pe benchetuit de dimineață până sara cu o mulțime de tovarăși ce ținea pe socoteala sa refușă a-i mai implini cererile lui Todiriță și-i porunci să vie a casă înapoi. Cu inimă grea, Todiriță se depărtă de oraș și se întoarse la Bortestii spre viața cea obicinuită ce o ducea în societatea părinților sei, viață pe care numai rarele vizite ale subprefectului o varia din vreme în vreme.

În oraș nime nu luă sama la departarea lui Covrig. Chiar la Balur nu se mai pomeni de dănsul, ca și cum nu ar fi făcut parte din adunările ce aveau loc în fie care Joe. Aceste adunări erau însă acum mai restrinse. Nici doamna Barabez cu Melania nu mai veneau decând aceasta se logodise. Chiar Melni nu se mai aretase decât o singură dată pe câteva oare. Mai mult simțea lipsa Anei ce plecase a doua zi de la balul lui Dorveanu. În curând însă nici de Ana nu se mai vorbi și petrecerile urmare mersul lor. Adela era tot mai veselă și domnea ca o regină în acest cerc, în care acum nemai împărțind cu nime strălucirea forma punctul de mijloc a interesului tuturor. Soloin se areta foarte prevenitor și amabil cu Vereanu de când știa ca acesta se bate la duel; dar se amesteca mai puțin în jocuri așa încât nu era așa su-

părăcios ca înainte pentru tinerime. Astfel Adela și cu Mihai aveau ocațiuni îndestulate a se întreține nesuperați oare îndelungate. Și se părea că cei mai bătrâni căutau prin toate chipurile să le înlesnească aceasta.—Convorbirea ei puțin sentimentală, în idei inconsecventă, superficială, dar plină de spirit și de-a pururea veselă, forma un contrast mare cu serioșitatea ce puneă Mihai în desvălirea ori cărei gândiri și în însemnătatea ce da el ori cărei simțiri adevărate de și adese ori opiniunile lui serveau de țelul ironiei Adelei. Țnsă tocmai această deosebire avea pentru Mihai un farmec nespus și, deși câte-odată îl necăjea ironia ei, totuși se întorcea din nou spre dânsa cu aceleași idei spre a convinge o ființă ce i părea altfel atât de perfectă. Căci dacă o iubise de la început acum începe a se convinge de adâncimea științei sale. Nesfârșit gândul lui era la dânsa și departe de a se distra de din reveria ce-l cuprîndea, el simțea o dulce plăcere de a lăsa închipuirea în nesupărare să-și ridice fantasticele ei clădiri. Ah! momentul în care începe a se așeza cel întâi amor, este unul din cele mai frumoase în viață. Farmecul este atât de nou, necunoscut, și surprinzător, încât atunci nimeni nu gândește că această simțire poate să se prefacă vre-odată într'un izvor de durere. Întâlnirile sale cu Adela erau acum momente însemnate pentru dânsul în fața lor toate celelalte îi părea lucruri secundare. Datoria lui de judecător, studiile sale private, chiar raportul cu familia sa se aștau pentru dânsul mai ușoare; ale negrijii îi părea lucru natural, căci inima ei vorbea totdeauna de altă ceva și pe lângă glasul inimii acel al minții amuțeste. Cu acesta însă se stinge și amintirea:

Lucreția, Ana ei dispăruse din memorie ear de Miss Mary nu gândise niciodată că ea poate simți pentru dânsul. Presentul minunat și visul unui viitor nehotărît dar încântător îl preocupa singur. Cu toate acestea, nu cuteza se declare Adelei. Numai din focul ochilor sei, din serioasa expresiune a feței și mai presus de toate din instinctul ce spune femeii că este iubită, Adela îl înțelesese. Deaceea convorbirile lor devineau din ce în ce mai serioase, chiar câte-odată se prevedeau pe nesimțite în tăcere adâncă.

Țnsă natură ca aceea a lui Mihai nu putu să ție ascunsă în sine o pasiune care din ce în ce devenea mai puternică. El simțea trebuința de a comunica cuiva ceea ce se petrece în inima lui, căci precum durerea are nevoie de mângăierea altuia pentru a fi alinată, astfel și fericirea vra să se comunice. Cui însă să distâlnuească inima sa? Aici el nu avea nici un amic. Lui Henry Beaudieu care se afla încă în Roma și cu care întreținea o corespondență regulată, îi scrisese totul; însă Henry era departe; răspunsul la o scrisoare vine târziu și apoi el nu avea nevoie de cineva să-l răspundă, ci de unul care să-l asculte. Deaceea el căută un confident din împrejurimea sa. De părinți se ferca: Luțica îi părea prea tînără. Singura persoană către care găsi să se adreseze era Miss Mary, de a cărei simțire credea că se lucră. Mihai dar căuta din nou societatea ei și cu încetul ei descoperi ceea ce se petrece în el. Cine ar pute descrie durerea tinerei Engleze. A iubi și a nu fi iubită încă nu era de ajuns pentru dânsa; ea trebuia să audă din inșe-și gura iubitului. că iubește pe alta; să se convingă cât de mult îl poate iubi, să o chinuească gândul că

ea ar' fi putut să se bucure de întregul acest amor, dacă soarta ar fi voit-o să se prefacă în prezența lui; și cu o abnegare nemărginită să tacă, să sufere și se plângă.

CAP. XVI.

Henry Beaudieu către Mihai Vereanu.

Scrisorile tale din urnă nu seamănă cu cele ce-mi scriai mai înainte. Veselia dispăre din ce, în ce din ele și reflecțiuni serioase o înlocuiesc. Deși nu mi-o spui, cred a vedea că ceva însemnat s'a petrecut în tine și din toate trebuie să presupun că numai amorul e cauza acestei schimbări. Dar cine este femeia care te inspiră și te preocupă, să fie una din acele două fete pe care mi le-ai descris cu colori atât de vii? Una pe care ai numit-o Adela o vedea descrisă ca o persoană frumoasă, veselă, plăcută, cu spirit; de cealaltă, Ana mi-ai zis că-i frumoasă, sentimentală, serioasă, învățată. Pe care din aceste două să aleg pentru iubitul meu amic? Dacă e greu a judeca de aproape caracterul ominească prin acest înveliș nepetrunct ce numim fisionomie și care ne înșală atât de des, cu cât e mai greu a se pronunța din departare când trebuie închipuirea singură să depingă imaginile? Dar pentru ce mă întreb pe cine să-ți aleg eu, când din părtinirea ta pentru cea dutei care resbat în fic care frasă, vedea că nu ai așteptat sfaturile mele. Nu știu încă pentru ce, eu aș fi dorit să-ți placă Ana mai mult. Îmi pare că acest caracter este mai potrivit cu natura ta, car injurierea amorului care niciodată nu chibzuește, datorim adese ori disnălucirile cele mai dureroase. Cu toate acestea eu poate mă înșel, și aceasta este numai o

presupunere fără temei, căci de aici nimic nu pot cunoaște. Scrie-mi însă, scriemi-mi des și mult. Scrisorile tale îmi aduc din nou aminte de timpul fericit și anul ce am petrecut împreună, îmi vorbesc cărăși de tine iubitul meu Mihai, îmi reaprind dorința de a te vedea și mă distrag de la gânduri serioase și triste care mă apasă. Căci și în viața mea pare a se pregăti o prefacere însemnată; o simt cum se simte în aer o furtună ce are sa vie. Scrisorile miresei mele sunt de câțiva timp mai scurte și mai rari. În zadar maică-mea mă așteaptă cu nerăbdare pentru a îndeplini unirea noastră; eu vedea că Sofia își depărtează gândul de la mine. Pentru ce îmi scrie mai puțin, pentru ce mai rar și pentru ce când vorbește de raporturile noastre se simte că prin toate chipurile ar voi să se arate iubitoare către mine, deși nu poate? Simțirea nu se poate simula, când nu este, ori ce osteneală ne-am da s'o arătam, rețeaua sufletului străbate printre cuvinte, ca și printre fapte. Poate că altul ei va fi venit în cale, spre care se întoarce inima ei și ea caută să alunge această simțire din dragoste și recunoștință către muma noastră. Dacă-i așa, nimic nu mă va împiedeca să-i dau cuvântul înapoi și voiu lsbuți a face pe maică-mea să înțeleagă că așa este mai bine. Pentru aceasta însă trebuie să mă duc și să vedea. La primăvară dar, părăsind Roma mă voiu întoarce în patria mea. Până atunci înse voiu urma studiile, de care sunt mulțumit și de care te-ai bucura și tu dacă ai fi urmărit progresele ce am făcut. Abie aici am văzut că eram destinat a fi artist. Operele nemuritoare ce pot admira în liniște mi-au deschis orizontul închipuirii, și lucrez cu o nouă

lumină ce simt că lucește în mine. Dar des-
tul, faptele nu vorbirele trebuie să dovedească
aceasta.

Ana Mirie către Adela Balur.

Cât de neregulat, cât de scurt răspunzi tu
la scrisorile mele! Abie câte-va rânduri ce-mi
vin din când, în când, îmi vestesc că părin-
ții noștrii (căci iubirea și recunoștința mea
pentru ei îmi învoiesc a-i numi așa) sunt să-
nătoși și că tu, iubita mea Adela, gândești
câte-odată la mine. Dar despre cele ce te
întreb, nici un cuvânt! Ah! Se vede că ini-
ma ta e liberă, că nimic nu o apasă; că
gândul teu nu se întoarce ca al meu earăși
și earăși în jurul aceleiași imagini. Dacă și
tu ai fi chinată de simțirea ce a străbătut
sufletul meu, cum ar fi atunci scrisorile tale
altfel! numai atunci m'ar înțelege și ar pē-
trunde în fundul inimei mele. Dar tu ești
liniștită, tu petreci în societăți vesele, îl vezi
adese ori, vorbești cu dănsul și nu știi ce
este singurătatea și departarea! O! exilul
e cea mai mare pedeapsă ce s'a putut găsi.
Nu este chin mai greu decât a nu ști nimic
de acel ce iubești, a fi în îndoaică dată el
se apropie, ori se departează mai mult de
inima ta. Eu însă nu pot afla nimic dacă
tu nu te înduri de mine și nu-mi scrii, căci
nimărui afară de tine, nu am distăinuit ceea
ce se petrece în inima mea; *chiar lui nu!*
Pentru ce l'aș fi lasat să vadă cât de mult
il iubesc? Dacă și în inima lui ar fi petruns
amorul, atunci el de la sine ar fi găcit'o car
de nu, atunci nu-mi mai rămăne . . . . . însă
departe de mine această idee grozavă! Nu
poate omul să fie născut pentru atăta durere
și ar fi nedrept de a acusa Dumnezeuia că

ne-ar fi creat numai pentru a suferi. Câte-
odată îmi vin asemenea idei negre, însă eu le
alung departe căci mă conving că numai iso-
larea și grozava departare mi le produce.
Dacă aș fi lângă tine, decă l'aș vedea, ase-
menea gânduri nici ar putea că-mi vie. Dar
aici departe de dănsul, de tine, de voi, fiind
în societatea unei singure femei ce-i drept
bună în suflet, dar bătrână și pățimașă; a-
vănd dinaintea ochilor numai omătul care se
întinde peste grădini și câmpii și unde nimic
nu trăește decât păserelele care cripesc pe
crengile uscate și caută hrană, cum să nu fiu
cuprinsă de ideile cele mai triste în această uni-
formitate a vieții și a naturii? Ceea ce mă măn-
găie este muzica. De dimineață până în seară repe-
tez sonetele și concertele ce știu să-i plac. Îmi
închipuiesc că mă pregătesc a le cânta lui și
inspirată de această idee le executez ca o
artistă. Câte-odată mintea mi se pierde cu
totul îmi pare că îl știu lângă mine și că
mă ascultă cu mulțămire. Atunci, chiar când
sfrșesc a cânta nu mi vine a întoarce capul,
pentru a nu mă încredința că el lipsește și
că totul a fost numai o nălucire! Ah! Unde
e vremea când șidea lângă mine la clavier și
asculta cu espreslunca cea serioasă și gândi-
toare care-i șede așa de bine? Gândul meu
se întunecă, în aceeași vreme îmi pare că ani
îndelungați s'au trecut de-atunci, și totodată
că nu ar fi mai mult decăt o zi! Atunci îl
ved întrând la mine în lungi convorbiri și
știi ce plăcere este a asculta ca ce serios el
vorbește de tot ce-i mare în lume, ce preț
pune el pe artă și ce însemnătate încuvin-
țaza simțirii. Și toate aceste oare petrecute
cu mine nu ar fi însemnat nimic? Pentru ce
atunci îmi căuta societatea cu atăta plăcere?

Nu poate fi aceasta urmarea nepăsării: este o fibră comună care resună în același timp la amundoi. Aceasta trebuie să fie așa — căci vezi, nu numai inima mi-o zice, inima de care se spune că e înșelătoare, ci mi-o zice judecata, când stau și combinez toate cele petrecute între noi. Combinez toate, căci de toate îmi aduc aminte, de fie care cuvânt rostit, chiar de fie care gest de fie care mișcare și toate împreună mă conving că el nu poate fi nepăsător. Dar de atunci nu s'a schimbat nimic, au rămas toate cum le-am lasat! O! scrie mi, căci îl iubesc! Când zic acest cuvânt, Adela, zic taina mea cea mai mare, visul nopții, gândul vecinic al zilei întregi, singura aspirație a sufletului meu. Când îmi închipuiesc câte-odată viitorul și-mi deping cât de frumoasă va fi viața în unire cu dănsul, sunt cea mai fericită din femei și cu nimene nu aș voi să schimb soarta mea: pentru ce grija trebuie să mă surprindă să-mi alunge aceste dulci gânduri și să-mi aducă tristețea și durerea? Ah! poate că ție toate ce-ți spun îți par enigme, dar cu singură nu mă înțeleg, sunt așa de schimbată, îmi pare că nu mai sunt cine eram înainte și că un alt suflet dă viață ființei mele, dar cu toate acestea acum abie trăiesc, acum abie recunosc prețul victoriei și binecuvântează soarta ce mi-a dat o inimă așa de simțitoare! Te sarut de mii de ori; petrece veselă și fii fericită, dar pînă petreceri găsește un moment liber pentru mine, scrie-mi ce ți-a spus, ce ați vorbit, scrii-mi tot. Adă convorbirea asupra mea și spune-mi atunci ce-ți va fi zis. O! dacă mi-ai spune numai un cuvânt care îl doresc, nu te invidiez pentru petrecerile tale și mă impac cu singurătatea mea.

Mihai Vereanu către Henry Beauclieu.

Te plîng, amicul meu, dacă eecă ce gîndești despre Sofia e adevărat. Trebuie să fie dureros de a vedea sdrobotit de odată planul de fericire ce amorul își formase. Acum ved că pe aceasta și numai pe aceasta se întemeiază fericirea noastră. Cu cât mai mult gîndesc, cu atît mai mult mă conving căci ved ce preț are amorul. El singur ne inspiră, el singur face viață poetică. Pînă acum nu știam ce este; în mod vag îl întrevedeam numai față cu femeile de care m'am apropiat, dar acum știu ce este; îl simt și deatunci ved că sunt barbat și că timpul fără valoare a adolescenței a trecut. Nu-ți spun care este femeia ce iubesc căci tu o știi. Cu pîntr-o dădere adîncă a spiritului tîu ce am admirat așa de des, ai înțeles cine mă putea inspira pe mine. Numai ea, numai Adela era destinată a mă rădica spre o sferă mai înaltă de pe pămîntul unde mă tîrîeam pînă acum. Dar te greșești socotind că Ana era mai potrivită pentru natura mea.

Ea este frumoasă, învățată, are toate calitățile afară de una pe care nu știu cum să o numesc ea te face să o admiri, dar te lasă rece. Cu totul altfel e Adela! Unii zic — și poate să fie așa — că ea nu ar fi așa de frumoasă, dar această numai gustul o hotărîște și nu se poate judeca după teorii generale: poate că Adela a citit și a învățat mai puțin, dar ce nevoie este cînd natura îndeplinește de la sine aceste mici lipse ale creșterii! Și chiar sunt aceste lipse? Vecinica cetire perde mai mult originalitatea spiritului, decît o desvîlește. Ce are nevoie o femeie superioară de învățătura cărților, cînd

în instinctul ei găsește un izvor mult mai bogat de învățătură? Apoi spiritul cel viu ce se reflectează în ochii ei aprinși. Bunătatea inimii sale ce se arată în blânda ei zimbire? Și mai presus de toate acel nu știu ce care face de îți saltă inima când privește la tine? Poți să mă ferești, iubite Henry, căci ceea ce visasem, idealul ce-mi formasem în închipuire, desemnat numai cu margini slabe și palide acum îl văd dinaintea ochilor așa precum îl zugrăvisem, ce zic? de mii de ori mai frumos și mai perfect! Când stau singur și las gândul meu să-și desemneze fața ei așa de frumoasă precum este, câte-odată văd cum se preface pe nesimțite într'un chip de ânger care în lung vestiment alb se coboară înspre mine din ceruri și plutind asupra capului meu îmi zimbește dulce și mă proteje de ori ce gând rău! Atunci simț câte-odată cum o lacrimă curge încet pe fața mea și sunt omul cel mai fericit. Dar, voi fi fericit căci și ea mă va iubi, mă iubește! Trezirea ei, când mă vede pe neașteptate, distrațiunea când vorbește cu mine, suspinele cele ascunse ce suspină câte-odată, melancolia ce de o vreme în coace se depinge pe fața ei — toate mi-o desvêlesc și noi ne înțelegem fără a ne fi spus încă nimic. Dar mai mult n'am să pot trăi. Cuvântul suprem *voesc trebuie* să-l spun. Ingrijirea ce m'a oprit totdeauna când îmi propusesem a-l descoperi secretul inimii mele, trebuie să dispară, curajul ce l'am avut în alte momente ale vieții nu-mi va lipsi nici astăzi. Ei voiu declara amorul meu, voiu primi răspunsul dorit și voiu fi omul cel mai fericit! Și tu atunci trebuie să vii pe aici, iubitul meu Henry; dacă este drept că proiectele tale de viitor sunt nimi-

cite, și că soarta dându-mi mie, îți-a răpit și cel mai mare bun al vieții, atunci părăsește, cel puțin pentru un timp mijlocul în care trăiești, vină de mă vezi aici și mângăie cu fericirea ce-i vede că gustă amicul tău. În scrisoarea mea viitoare vei afla ce s'a petrecut; vei afla o simțire că pustiul de care îmi zicea vrăjitoarea despre care îți-am vorbit a fost viața mea de până acum și că diamantul, ascuns tuturor, mie mi-a fost dat a-l găsi și a-l lua.

Adela Balur către Ana Mirie.

Te tânguești și mă mustră, iubita mea soră, că scrisorile mele sunt scurte și cuprinsul lor neînsemnat. Dar ce îți-aș mai pute scrie de pe la noi? Părinții noștri sunt sănătoși și eu earăși și toate zilele vorbim de tine. Tata gândește cu bucurie, că mătușa ta te va face moștenitoare și că vei fi bogată de unde nici nu te așteptai, pe când eu, precum știi, nu voiu ave niciodată avere. Averea însă, pe cât aud și văd joacă un rol așa de însemnat, încât de la dânsa pare a atârna fericirea, mai cu samă a femeilor, căci bărbații se uită mai mult dacă mireasa lor va fi bine înzestrată. Dar și pentru noi este oare o fericire de a se mărita, pentru a nu ave nici trăsura, nici toalete și poate nici macar cele trebuitoare și a suferi lipsă! Crezi oare că Melini, care de trei zile este înșurat, nu ar fi preferit să te iee pe tine în locul Melaniei care e și proastă, pe lângă că nu-i frumoasă? Înainte de nuntă, l'am mai văzut de câte-va ori și îmi părea trist, căci acum aflând că soarta s'a schimbat pentru tine, el poate se căește că n'a așteptat. La noi tot se adună Joile deși mai puțin. Soloin vine regulat și tot mai aduce bombo-

ne; ai zice că bătrânul gândește serios să mă iee, atât e de amabil cu mine și mai ales cu mama.—Dar mai bine rămân fată mare, decât să fiu soția așa unui . . . și d. Vereanu vine încă pe la noi, dar acum e mai puțin vesel și vorbește mai puțin, încât n'am putut niciodată să aduc convorbirea asupra obiectului de care mi-ai scris. Mai dăunăzi s'a propus să jucăm împreună o comedie, adică un proverb unde sunt numai două persoane, însă mi-e foarte frică să joc înaintea publicului. Covrig, se zice că ar fi cerut pe Luțica Vereanu și că ar fi fost refuzat. Părinți lui Mihai sunt foarte mândri; ai zice că se cobor din cine știe ce familie princiară. Dar Covrig, deși foarte bogat, era foarte prost și neinvățat. Și e cam greu a se hotărî cine-va să se chieame Doamna Covrig! Baluri acum nu mai sunt. Doamna Dorveanu nu vra să mai dee. Cleoapița Zuznea zicea odată încet către mama că Dorveanca e geloasă de d. Denescu fiindcă acesta juca prè mult cu fata lui Vereanu: Eram în odăea de alături și am auzit fără ca să vreau. Se vede că în tot carnavalul numai scieci soarele au să mai fie. Prin urmare nu pierzi așa de mult prin lipsa ta. Am să-ți mai scriu cum se va petrece ceva interesant. Te sărut de un milion de ori și doresc să te revăd cât mai curând. A.

(Va urma.)

Jacob Negruzzi.

Istoria Critică a Romanilor

de

D. B. P. HAJDAU.

(Urmare.)

Argumentul principal prin care d. Hăjdău au voit să dovedească că Costea Mușat a fost

din familia Basarabilor, l'am analizat; să venim și la celelalte considerații cu care autorul își sprijină socotința sa. Eată cum face: Când în Moldova am vedea un domn purtând un nume obicinuit la Munteni și rar în acea țară, spre csemplu Radu, este destul aceasta pentru istoric ca se concludă despre Muntenismul celui Domn. Cam astfel este și cu Mușat.—Această teorie nu este lipsită de un fond de adevăr; pentru istoricul care va face numai vederi generale ea poate să fie bună, dar pentru acel ce analizază cu de-amăruntul faptele nu poate fi luată ca sigură ce numai ca probabilă. Dacă erau rare unele nume Muntenesti în Moldova nu este mai puțin adevărat că erau, și pentru a se argumenta serios asupra Muntenismului unei întregi Dinastii, nu se poate invoca numai raritate, ci lipsa totală. Autorul ne spune că numai un Radu Gangur știe în un document de la 1481 și, adauge, putea fi Munteanu, aruncând noi ochii în treacăt pe documente am mai găsit un Radu Pauiu între boerii lui Ilie și Stefan (1442). De sigur autorul ne va spune că și acela putea să fie Munteanu. Putea să fie nu poate însă să scriească la stabiliri de teorii. Numele de Vlad, Mircea, Danu, Neagoe credem că sunt destul de pronunțate Muntenesti, avem mulți domni Munteni cu asemenea nume, pe când dacă ne aducem bine aminte, nici un Domn Moldovinesc nu s'au numit astfel. Casul este analog cu esemplu dat de d. Hăjdău cu Radu. De aici ar urma ca și pentru Radu, că pentru un istoric ar fi de ajuns se vadă un Domn Moldovinesc numit ca mai sus pentru ca se găcească Muntenismul aceluia. Dar atunci s'ar înșala foarte după cum se înșală d. Hăjdău cu Mușat. Căci aruncând earăși ochii pe docu-

mente găsim boeri Moldoveni purtând asemenea nume. Așa găsim în un doc. de la Roman un Vlad; în altul de la 1410 găsim doi: Vlad de la Siret și Vlad Vornicul; la 1530 un altul Vlad Vornicul etc. În câte-va documente între 1422—1549 găsim vre-o patru Danu, numai puțin Neagoe și Mircea între 1435—1552. Tot asemenea este și cu Mușat pe care d. Hăjdău voește să-l facă nume Muntenesesc cu ori ce preț, cu toate că singur ne spune că un sol a lui Stefan la Moscova se numea Mușat, cu toate că și noi am găsit un Mușat parcalab de Hotin (2490) pe care nu știm dacă e tot acela și cu toate că și astăzi este un sat Mușata în districtul Fălciului. Autorul însă fiindcă găsește mai multe localități cu aceste nume în Muntenia, apoi conchide așa cum îi este de nevoie. Dar cum am spus mulțimea numirilor riguros luând lucrurile, nu arată nimic, pe câtă vreme găsim oameni și localități cu asemenea nume nu numai în Moldova, dar în Transilvania și dincolo peste Dunăre cu alte cuvinte în toate țerile locuite de Români, cea ce arată că Mușat era un nume obștește întrebuițat.*)

Dar se vede că d. Hăjdău era hotărât ca prin prea multă îngrămădire de dovezi nealese, se

*) D. Hăjdău ca se arăte că așa era de răspândit înainte numele de *Mușat* în Muntenia încat acum au devenit cu înțeles ridicul ne aduce o autoritate istorică vie, în carne și oase pe *junele* d-sale amic Gr. G. Tocilescu. Acest sf. Ioan gură de aur îi spune foarte à propos că nea—Mușat în gloatele poporului pe care mult timp le-au frământat cu articolele sale politice are înțeles de prostatec. Prostatec. . . Când îi vorba de prostatec poate se aibă dreptate. Ce e dreptul D. Hăjdău cu putere ne spuse că cuvântul Mușat este *dispărut din limba româna cis-Danubiană*, ce e dreptul că voină arăta trivializarea celorlalte nume afară de Mușat, adică a lui Vlad, Udrea, Nanu ne citează pe Anton Panu și pe d. Odobescu, nu mai puțin am putut observa și noi că între dovezile pentru Munteniismul lui *Mușat* ni s'a adus numai

vocască pe ori cine a convinge de contrarul. Nu se mulțamește numai că cuvântul Mușat este Muntenesesc, susține ca până și forma de Mușat-in sub care îl găsim este eminaminte Munteneasca. În zadar iar striga cineva că asemenea formă este obicinuită în Moldova precum e Hotin, Bohotin, Zeletin, Casin, Strahotin *) etc. nu mai puțin în Transilvania: Belin, Bașin etc. . . . nu, ca este tot muntenească, ne zice d-sa, fiind că acele nu se deduc dela nume de persoane ca Tatina de la Tatu. Ce va mai zice când pe la 1392 în documentul lui Roman găsim un boer Costin o derivație de la Costea; când pe la 1399 în documentul lui Juga II găsim earăși doi boeri, Costin și Bărlin, când în altul de la 1438 mai găsim un altul Manoil Grecinu în loc de Grecul, pe la 1549 o femeie Marina de la Marin, asemenea Martin, Maxin etc? Ce va mai zice când îi vom cita.~ proverbul Moldovinesc „Dar n'am mâncat earba lui Tatin“ un derivat masculin de la tocmai același Tatu ce ne-l adusesse de exemplu? Uitat-a asemenea că această terminație nu este răspândită numai la Români ce o găsim în toate țerile vecine slave: Litin, Hajsin, Husjatin, Kuprin și o mulțime altele le găsim în Po-

numiri de localități, ear nu de oameni, tot de asemenea trivializarea lui Vlad, Nanu, și Udrea o găsim justificată prin mulțimea acestor nume în documente, pe când cea a lui Mușat nu ne-o putem explica negăsind în nici un document Muntenesesc nici un singur omuleț purtând asemenea nume deși în Moldova, și Transilvania găsim. Dar ce prețuesc toate aceste pe lângă declarația solemă a d-lui Gr. G. Tocilescu? Avea de făcut încotro d. Hăjdău dacă-l asigură pe cuvânt d. Gr. G. Tocilescu și mai ales tocmai la timp? Noi nu înțelegem cum d. Hăjdău mai citează atâți autori Greci, Latini, Unguri, Germani, Englez, Rusi, Poloni etc. etc. pentru deosebite lucruri grele, când îl are la îndemână totdeauna pe d. Gr. G. Tocilescu!

*) Strahotiu pe fîjia în doc. de la 1899. Juga V. Ar. Rom. Kogal. pag. 15.

dolia; Vedin, Slavotin etc in Bulgaria; Negotin etc in Serbia. Uitat-a numele atât de cunoscute Sneatin, Obertin Lublin etc?—Eată cu ce fel de dovezi d. Hăjdău condus de firul analizei critice voește să ne arăte că familia Mușat era din acea a Basarabilor!

„Ăncă o probă“ adaugă autorul foarte mulțămît in sine de atâtea „probe peste probe“ și dăndu-și aerul unui om doborît sub povara unei neconținute încordări de spirit. Eată-o:

Petru Mușat, ne spune, nu domnește îndată după Lațcu; acestuia îi urmează mai întîi un strein, Iuga Koriatovici de la care avem și un document cu data de 1374. L'-sa mai adaugă că in Moldova au mai fost un Iuga domnind pe la 1399. Cu alte cuvinte in veacul al 14-lea au fost doi domni Iuga.

Foarte bine până aici, dar ideea preconcepută trebuie să și o susție și eată cum: citează următorul pasagiu din Ureche dinspre anul 1400 „Iuga Vodă întrecut-a pe domniile cei „trecuți de mai înainte de densus; că a trimis „la Patriarchia de Ochrida și a luat blagoslovenie și a pus Mitropolit pe Teoctist; și a „descălicat orașe prin țară tot la locuri bune „și ales sate și le-a făcut ocoale pe împrejur; „și a început a dăruire ocine prin țară la voinicii, ce făceau vitejie la oști; și a domnit „doi ani, și l'a luat Mircea Vodă, Domnul „Munteneș la sine.“

Ori cine ar urmări pe d. Hăjdău cu cea mai mare luare a minții in cartea sa până la această citație din Ureche, nu iar fi cu puțință să prevada ceea ce d sa va scoate. Căci totul se presintă in chipul cel mai simplu. D-sa au spus că in veacul al 14-lea au domnit doi Iuga, din care unul pe la 1399. Ure-

che in spre anul 1400 ne vorbește de un domn Iuga, îi dă de contimpuran pe Mircea, domnul Munteneș, un crisov esistă de la acel domn care confirmă cronica. Nimic mai simplu. Dar tocmai aici este nenorocirea, simplitatea nu zimbește niciodată autorului cărței de care ne ocupăm, ea trebuie să peară pentru a da loc confusiei din care ca un nou Creator să-și formeze o lume după plăcere. Eată cum tălmăcește pe sermanul Ureche:—Cronica Moldovinească confundă pe amundoi Iuga și pe cel de la 1374 și pe cel de la 1400 făcând din amundoi numai unul singur trăitor pe la 1400—Va întreba cine-va de unde vede d-sa aceasta? Vom vedea mai la vale. Pe această suposiție ce îndată ce trece prin mîntea autorului devine un adevăr istoric, d-sa începe a despărți calitățile pe care Ureche le dă lui Iuga de la 1400, dăndu-i pe cele mai însemnate lui Iuga de la 1374 de care are mare nevoie. Cât despre Iuga cel adevărat, trăitor la 1400, contimpuran cu Mircea, domnul Munteneș, pe care il are in vedere Ureche scriind sub anul 1400, fiind că pe d. Hăjdău nu-l interesează, ce mai cu samă il incurcă, il lasă deoparte tratându-l cu dispreț „cea ce aparține, zice d-sa, in această relațiune (locul din „Ureche) lui Iuga II-lea (1400) poate numai „doar ațura de datul cronologie vre-o corespondență cu patriarchul din Ochrida etc etc. „Restul privește din punct in punct pe Iuga Koriatovici.“ Când afirmă D. Hăjdău e deprins să și dovedească, eată cum face aceasta: Doue calități îi atribue dar lui Iuga cel de la 1374 una, *dăruirea ocinelor prin țară și alta, descălicarea orașelor și satelor*, cea întîi se confirmă prin crisovul seu de la 1374 ce conține o danie pentru vitejii unui boer, cat despre

a doua aceea este caracteristica familiei întregi *Koriatovici*. Credem că fie care cetitor este convins; dacă stă în caracterul familiei de a descălica orașe, apoi ce dovadă voiți mai mult? La această familie boala *descălicării orașelor* de sigur era incuibată ca și oftiga, ea fiind în sânge, trebuia negreșit să se perpetueze în toți urmașii, eată lucruri minunate!... Ce bine este să știe cine-va a întrebuița analiza critică...!! Dar pentru Dumnezeu, se face istorie sau altă ceva? De când *dăruirea de ocini* este o calitate deosebită mai cu samă pentru cei *ântei* domni? Ce domn în acele timpuri de frământări au stat o lună pe tron și să nu facă danii sau pentru slujbe pacinice sau pentru vitejii la deosebiții locuitori? Uită d. Hăjdău că precum avem un singur document de danie de la Iuga I, asemenea avem unul și de la desprețuitul Iuga al II-lea care conține tot o danie, o *dăruire de ocină*?*) Cu ocazia numelui Mușat, mulțimea numirilor proprii din o țară îl făcea să se pronunțe categoric contra celeilalte care avea mai puține, acum simpatia ce are pentru documentul lui Iuga de la 1374 îl face să nu ia în samă pe cel de la 1399 a lui Iuga al II-lea! Acesta este *ântei* argument în favoarea lui Iuga I; al doilea nu mai are nevoie de analizat, *fiind caracterul familiei*. Să știe că de la cel *ântei* domn al Moldovei și până pe la Ștefan cel mare, țara nefiind, „așezată” fie care era un descălicător de orașe și sate; cu cât unitatea politică și trebuințele sociale să dezvoltau mai mult. Roman Vodă sfișește un document al seu de la 1392 dat în tîrgul Roman prin următoarea frază care arată că acest oraș este înființat de dînsul: „Dat în al nostru oraș

al „lui Roman Vodă.” Alexandru cel Bun, Ștefan cel mare etc toți sunt așezători și reformatori și nu numai ei dar fie care domn cum am zis de la cel *ântei* și aceasta nu din cauza caracterului familiei ce din forța împrejurărilor, din trebuințele zilnice iscate. Și când aceste se știu foarte bine, apoi se mai aduce ca deosebire între Iuga I și al doilea *descălicarea de orașe* de care nu are macar un exemplu!

Vine acum *ânsă* partea cea mai nostimă. Ureche scriind sub anul de la 1400 și avînd în vedere pe Iuga ce au domnit atunci spune că *Mircea Vodă, domnul Muntenesc l'au luat la dînsul după o domnie de doi ani*. Textul este pozitiv. Pe Iuga de la 1400 ce e dreptul d. Hăjdău îl lăsase deoparte scoțind din pielea lui pe cel de la 1374 cătră care raportează textul Cronicarului. Dar acum se ivește autorului *âncă* o greutate. Pe la 1374 nu domnea Mircea și nesuferita de cronică zice că pe Iuga l'a luat Mircea. Atunci d-sa aleargă la următorul *expedient*: Fiii Domnilor purtau titlul de voievozi înainte de a se sui pe tron, când domnii nu mergeau la bătălie ei trimeau pe fiii lor; Mircea pe la 1374 este trimis de tatul seu, năvălește cu armata în Moldova și prinde pe Iuga; eată de ce cronică spune că pe Iuga l'au luat Mircea! Mircea nu este domnul dela 1400 ce generalul dela 1374! Dacă ar fi vorba de o intrigă de Roman, combinaținea arpută să treacă drept ingenioasă, nu ne așteptam ca *verisimilul* întrebuițat în drame și Romanuri să servească d-lui Hăjdău de teorii istorice în cartea sa! Numai întrebăm pe autor, dacă toată astă combinațione relativă la Mircea o poate proba prin vre-un act oare care, după cum și în compozițiile curat lite-

*) Arch. Român. V. I. pag. 14 Kogal.

rare nu putem cere de la autor să dovedească că cutărui erou al seu i s'au întâmplat în realitate cele ce se spun.

Pentru a se vedea încă o dată un specimen de analiză critică se observăm un lucru. Cea din urmă frază din locul citat^{*)} cronicei este „și l'au luat Mircea *Vodă* **Domnul Muntenesc** la sine.“ Ce zice d. Hăjdău? că fiii de domni purtau titlul de *voevod* sau *vodă*. Foarte bine. Prin urmare Textul lui Ureche, adaugă, se rapoartă la Mircea când era numai fiu de domn! Dar cuvintele lui Ureche „*Domnul Muntenesc*“ pe care le pune îndată după „Mircea *Vodă*“ pentru ce le lasă deoparte? Cum, fii de domni pe lângă titlul de *voevod*, se mai numeau și *domni a Munteniei*?

Abia mai este nevoie să spunem că faptul este așa cum Ureche ne-l povestește. În adevăr au fost doi Iuga Domnitori în veacul al 14-lea, dar Ureche nu are cunoștință decât de cel de la 1400, care au domnit doi ani și de la care avem și un document, cât despre cel dela 1374 dela care earăși ne-a ramas un document cronicarul nu știe nimic. Aceasta cred că nu i se va părea curios tocmai d-lui Hăjdău. D-sa știe cât de nesuficiente sunt cronicile noastre la început, mai știe cum au stabilit cronologia celor întâi domni Munteni după documente alminterea decât cum e în cronici, mulți domni fiind lăsați deoparte, neamintindu-se nici numele, și cum același lucru este de făcut și în Moldova pentru tot acei de întâi domni; să nu se uite asemenea că Iuga Koriatovici domnește după vre-o 20 abie de ani de la descălicarea lui Dragoș, că fiind între cei întâi domni este invălit în aceeași incurcătură în care sunt toți până la densusul, pe când cronica ia o siguranță mai mare vorbind de faptele petrecute

pe la 1400. Cum de autorul nu au văzut aceste lucruri? Pentru ce au preferat mai bine, ca luând drept formalitate un text din Ureche ce singur îl dă de sminteală, se vire în pielea lui Iuga de la 1400 pe Iuga Coriatovici, transportându-l astfel în anul 1374; pentru ce pe *Mircea Vodă domnul Muntenesc de la 1400* să-l întoarcă cu 26 de ani în urmă prefăcându-l în general trimis de părințele seu în expedițiuni prin Moldova?

Știți pentru ce? Pentru că prințind Mircea generalul pe Iuga Coriatovici *) se poate pune pe tron pe Petru Mușat și cu densusul familia Basarabilor. „Rebelul între țara Românească și nenorocitul Iuga Koriatovici avea în vedere și simplu stabilirea dinastiei Basarabilor în Moldova.“ Eată cheia tuturor nenorocitelor combinații istorice descrise până acum!

Așa fiind, adaugă autorul, Petru Mușat fiind din familia Basarabilor și suit cu ajutorul acestor, îndură până la un punct suzeranitatea lui Mircea fiindu-i până la oare care grad vasalul sau cel puțin subordinatul lui.—„Dovadă este că „în 1389 Ambasadorul seu (a lui Petru Mușat) la curtea Polonă nu se știește a numi „domn al seu“ pe Marele „Mircea, cea ce ar fi fost neînțeles fără un grad de vassalitate sau cel puțin de subordinațiune.“ Așa cum se exprimă d. Hăjdău

*) Autorul urmărind cu ardoare o idee care nu era din natura lucrurilor nu ia samă să dă loc la contraiziciri. Eată una: în fraza lui Ureche „au domnit doi ani și l'au luat Mircea *Vodă* domnul Muntenesc la sine“ luatul la sine îl înțelege l'au prins în rezboi foarte bine. Va se zică *Mircea prinde în rezboi pe Iuga*, Pe cealaltă pagină 191 f. 1) vorbind de documentul ce-l dă acel domn zice: „Actul din 1374 se dă în Bérlad; tot în apropiere negreșit cu puține zile mai în urmă, cade în luptă cu Muntenii Iuga Coriatovici, de oare ce tot acolo se vedea încă mor-măntul seu cu două secole mai încuace.“ Pe o pagină spune că Mircea îl prinde în rezboi, pe alta spune că moare în rezboi!... înțelege cinc poate!

eată un lucru grav, un sol Moldovinesc trimis la curtea Polonă se numească pe Mircea Domn al seu, în adevăr că ar face să fie admisă ideea autorului. Dar pentru a se vedea cum d-lui denaturează atât texturile cât și înțelesul lor să ne mai oprim încă un moment și la acest argument pentru Basarabismul lui Petru Mușat. Eată despre ce fapt voește să vorbească d. Hăjdău: Pe la 1389 Mircea fiind rău cu regele Ungariei voește a se asigura în contra-i începând negociații de alianță cu regele Polon, dușmanul regelui Unguresc. Până atunci însă Muntenii nu fusese nici de cum în relații cu Polonia. Din contra, Moldovenii erau uniți cu aceștia prin cele mai strinse legături, Petru Mușat depunea omagiu de vasalitate acelora. Așa fiind Mircea ce se vede a fi în bune relații cu Domnul Moldovei, profita de poziția acestuia pentruca se-i servească de intermediar în afacerile lui cu Polonia. Așa el trimete doi soli ai sei mai întâi în Suceava înainte de a trece în Polonia și roagă și pe Petru ca să-i dea ca deputat al treilea pe un boer Moldovan, cea ce și face. Prezența solului Moldovan între solii Muntenști este o garanție mai sigură pentru regele Polon de serioșitatea propunerilor unei curți pe care o cunoaște numai din auz. Pentru aceea Spatarul Moldovinesc Dugoi ia parte contractantă împreună cu ceilalți soli. Acum se analizăm lucrul. Pentru ce și pentru cine Spatarul Dugoi se duce în Polonia? Pentru a încheia tractat pentru Moldova și în numele lui Petru Mușat? El se duce ca împreună cu solii Muntenști se încheie tractat între Poloni cu Mircea *de la care are imputernicire egală ca și solii aceluși proprii și în numele cărui contractează*. Pentru a se vedea aceasta să cităm documentul:

„Alianța între Mircea Principele țerei Muntenști cu Vladislav regele Poloniei în contra regelui Ungariei și a altor vrajmași încheetă priu deputați. Dat în Rodom după zioa conceperei Prea curatei Fečioare Maria 1389. Din original. Sigil 3.

„Noi Magnu și Roman Erizki, boerii ilustrului principe Domnului Mircea Voevodul țerei Românești etc. împreună cu Dugoi Spatarul Magnificului principe Domn Petru Voevodul Moldovinesc, deputați: Recunoaștem priu aceasta de față și declarăm în public că *fiind trimiși în misiunea de deputați la prealuminatul principe Domnul Vladislav regele Poloniei am făcut următoarea întocmire cu același principe, regele Vladislav, în numele și din partea sus numitului principe Mircea Domnul nostru a căruia imputernicire o avem dată *)* . . .” Spatarul Dugoi figurând într'un act în care Domnul Moldovinesc nu are amestec, trimis ca deputat de către Mircea împreună cu solii Muntenști, având imputernicirea de a contracta de la același Mircea ca și solii aceluși, încheind tractat pentru și în numele lui Mircea cum putea să-l numească alminterea decât „Domn al seu”? O dovadă că Petru Mușat figurează numai ca intermediar între amundouă curțile ce nu se cunoșteau de-a dreptul este că numai în cel întâi tractat figurează un boer Moldovinesc trimis pentru a ușura începutul negociațiilor și a da mai multă încredere; în celalalt act de la 1390 încheet tot prin deputați figurează numai reprezentanții regelui Poloniei și a Domnului Muntenesc, cu toate că tractatul se încheie în Suceava unde își dau adesa întâlnire amundouă părțile contractante. Așa fiind unde este

*) Mag. Ist. v. 1. pag. 329.—59

vasalitatea lui Petru către Mircea? *Ambasadorul lui Petru Mușat la curtea Polonă nu se sfește a numi pe marele Mircea „domn al seu.”* Eată cum d. Hăjdău știe a resuna tractatele de mai sus! Eată cum știe a urmări *adeverul și numai adeverul!* *)

Ne resumăm asupra întregii argumentări prin care se susține că Familia Mușat era Basarabescă. Din Cons. Scarlatt. trăitor prin veacul al 18-lea nu se poate scoate ideea că Costea Mușat ar fi din familia Basarabilor, asemenea nu se poate afirma că au fost din ream princiar, decât numai admîțînd că el era din familia despoților Serbici despre care vorbește autorul; la aceasta se mai adaugă considerația că pentru ca Petru Mușat să se sue pe tron nu era de nevoie să fie principe, casul fiind obicinuit în Moldova. De asemenea nu se poate argumenta în favoarea Muntenismului lui Mușat cu numele proprii aduse de exemplu și cu terminație pretinsă Muntencască *ină*, fiindcă am dovedit documental că toate acele nume de oameni și localități se află și în Moldova. Interpretarea locului din Ureche cu doi Iuga îngrămădiți în unul singur, precum și prefacerea lui *Mircea vodă Domnul Muntenesc* de la 1400 în general al tatului seu la 1374, este o romantică inchipuire a d-lui Hăjdău pentru un desnodămînt istoric, textul fiind limpede ca zioa vorbind despre Iuga și Mircea contimpurani la 1400. În sfîrșit

aducerea pe tronul Moldovei a lui Petru Mușat de Mircea ca un membru din familia Basarabă și vasalitatea aceluia către acesta, dovedită prin aceea că Spatarul Dugoi îl numește pe Mircea *domn al seu*, am văzut cum sunt de radical greșite. Așa dar din toate cele susținute de d. Hăjdău în tot cursul cât au voit să dovedească Basarabismul lui Petru Mușat, un sigur lucru este lămurit cum că cu Petru Mușat pe tronul Moldovei se urcă un nou neam încuscrit cu vechea Dinastie.

Un singur fapt numai ăi dă d-lui Hăjdău un argument adevărat serios în favoarea opiniei sale, marca Moldovei în Leviu Hulsius: *doue capete negre*, pe cînd Muntenia are trei, ce fel ănsă trebuie să ne explicăm acest fapt, independent de împrejurările de care autorul voește a-l anina, se va vedea pe deplin cînd vom face critica Cărții a II-a unde d sa promite a aduce probe depline despre Bassarabismul și a Assanilor. Atunci vom putea îmbrășoșa cu deplinătate tot ce se atinge de Marca Moldovei, Munteniei și a Romăno-Bulgăriei.

(Va urma)

G. Panu.

POESII.

SCRISOARE CATRA LAMARTINE.

Cînd marele Byron sta gata se pornească
Să plece din Ravena cu gînd ca să găsească
Pe-un țern departe 'n lume, pe mare undeva
Un loc unde să poată ca un erou curina
Desgustul acel mare a sufletului seu;
Cum sta culcat și palid uitîndu se meren
Spre Grecia antică, amanta sea lubiță
Guiccioli sea frumoasă de el așa numită

*) În o notă d. Hăjdău mai observă că în acel act Mircea este numit *illustris* cară Petru *magnificus* cea ce se înțelege că o explică carăși prin vasalitate.—Mircea este în acel act parte contractantă pe picior de egalitate cu regele, numele lui Petru figurează numai pentru a se spune că Dugoi era din țara principelui Moldovau, prin urmare era natural ca lui se isădea un titlu mai modest, nefiind nici chiar parte secundară în acel act și fiind în legături omogiale cu regele Polon.

L'a-căria picioare cu drag ingenunchia
Deschisă-o carte 'n care de dănsul să vorbea:

Pastrat-ai de atunce, pastrat-ai Lamartine,
Aducerea aminte acestui timp-cu tine
Și versele-adresate la marele proscris
I-ți mai aduci aminte de cine le-a fost scris?
Erai atunce june, tu scumpa noastră fătă
Și, pentru 'ntăiași dată atunci fără 'ndoeală,
Te incercai pe-un flaut duios, lăcrămător
Ce pene astăzi încă resună 'ncântător.
Atunce a ta muză, cereasca ta mireasă,
Logodnica ta mândră și încă sficioasă;
Fecioară 'npodobită, de lauri iubitoare
Lua pe a ta frunte gândiri încântătoare;
Atunci, de bună-samă, tu nu cunoșteai încă
Decât prin suferință, durerea sea adâncă
Pe mândrul acest poet, sublim cutezător
La care te-adresasăși cu glas tănguitor.
Cu ce drept tu atunce la el te-ai adresat?
Ce vultur, Ganimede, pre tine te-a purtat
La zeul acest falnic pe care vrei al plânge?
Aveai tu presimțirea c'odată-l vei ajunge
Pre el la înălțimea de unde te-asculta?
O nu! erai prea ténér și inima-ți salta;
Ani doue-zeci atunce abie-și fi 'mplinit
Pe Manfred, pe Corsarul pe Lara-i fi cetit.
Și-ai scris cu fața încă in tristă lăcrămare
Te-a fost răpit la ceruri a lui Biron suflare!
Durerea sea te-atrasă și chinul seu cumplit
Și-acum chemai la tine un suflet amărit.
De și-l simțiai prea mare, amic ă-l prețuiai
Desgustul vieței sale duios ă-l mângăiai
Și ca torentul care. pe verde câmp să lasă
Bironianul geniu in ține reșunasă.

Iar el — Europa 'ntreagă armată și 'n picioare
E-i asculta in tremur selbatega cântare. —
De zece ani acuma fugia de-al seu renume;
Cu-a sea singurătate impluse 'ntreaga lume;
El, a melancholiei, sublimul inspirat;
El, obosit acuma de-a fi invidiat,
Fugia, fugia 'n tot locul, căta martira cale
Italiei sermane da dragostele sale;
Exilul de la fine vroia ca să găsiască
Sătul pene la suflet de fala omenească.

Ca lebăda ce cântă simțind că moartea vine
Vroè să-și dea viața, dar unde, pentru cine?...
El asculta atunce amanta sea iubită
Cetind a tale versuri c'o voace 'nduioșită,
Cântare dedeparte, mângăitor salut
Ce-i adresa un june strein, necunoscut.
De a înțeles. eu nu știu, poemu 'n frumuseță
Dar se vèzù pe față-i un zimbet de tristeță
Și ce-i veni din suflet ă-i fù binevenit.

Poet, acum când muza credință ți-a păzit
Când-prin a ta iubire neprihănită, mare,
Ea a remas de-acuma in veci nemuritoare,
Și fruntea ta iubită cu flori impodobește
Cum te-a primit pre tine Biron, mă priimește.
Ca să te-ajung vr'odată nu-mi trece nici prin vis
Căci darul teu din ceruriri mie nu-mi e promis.
Cu cât distanța i mare și soarta dintre noi
Cu-atât, ca să ne facă amici pe amendoi
Dumnezeasca mână va fi îndurătoare.
Ați adresa aice cântări lăudătoare
Nu voi. Nici cuget încă că-mi vei respunpe-odată;
Schimbări așa ilustre când se propun să cată
Să aiba scris pe ele un nume ce nu am.
Că-s obosit de viață adese cugetam;...
Crezind in indoeală, credeam că am negat,
Eu umbra mea adâncă ca noaptea am luat
Trecend pe dinainte-mi de vanitate plină
Și 'nbrobodind in negru privirea mea senină.
I-ți scriu ca să-ți spun ție, poete. c'am iubit
C'o rază de lumină pe frunte-mi s'a oprit
Și că 'ntr'o zi de doliu, de chin neimpăcat
Gândirea mea in lacrimi la tine-a cugetat.

Cine din noi acuma și din juneța noastră
Nu știe, Lamartine, cântarea cea măeastră,
Divina melodie, amanților iubită
Ce ne-ai cântat tu noue pe-o noapte strălucită?
Cine n'a cetit încă și cine nu cetește
Necontentit in viață și cine nu rostește
Misterioasa soaptă, accentele duioase,
Amanta ta in lacrimi și dragostea frumoasă,
Suspinele de taină, simțirea cea profundă
Adânci ca cerul mândru și limpezi ca o undu,
Ce face pe tot omul de plânge 'nduioșat?
Cine n'a plâns cu ele cine n'a suspinat?...

Oh! lunga cea căință, iubirea trecătoare,
 A timbului ruină, neconținut, mare,
 Lucurile acele și visul nesfârșit
 Ce om pe lumea asta, ce om nu le-a simțit?
 Or cine 'n lume simte și a iubit odată
 Adâncă rană are deschisă, nesăcată;
 O poartă pe vecie în taină, scumpă muncă
 Și de remediu fuge cu cât e mai adâncă.
 Poate al durerei! Să-ți spun eu ție-aceste?
 Măreața ta durere a mea durere este!
 Ca tine, privind cerul întins, cu-a mele brațe
 Am vrut să strâng de odată speranță și viață
 Și visul meu întocma ca visul teu să stinsă?
 Să-ți spun că într'ea seară când raza asfințise
 Și 'n unde parfumate se preumblau zefirii
 Eu, adormind ca tine, în pacea fericirii
 La glasul dragei mele — glas dulce și iubit
 În peptul meu simțit am că timpul s'a oprit?
 S'ăți spun că într'ea seară, ramas în părăsire
 Și consumat, ca tine, de-o crudă suveniră
 M'am minunat eu însuși de propria mea jale,
 M'am minunat cât omul, în chinurile sale
 Cât luptă cu durerea, cât poate el trăi
 Și fără ca să moară, cât toate suferi?
 Oh! ce-am simțit atunci! ce zi de întristare!
 Să-ți spun, să mă plâng ție eu nu mă simt în stare!
 Și cum aș putea încă, și cum să îndrăznesc
 În urma ta, în față-ți, să spun să povestesc
 Un chin nedescriptibil, amara mea durere
 În ziua astăzi plină de muncă și plăcere?
 Destăinuiri ascultă cumplite dar fidele
 Aceste nu sînt versuri, sînt lacrimile mele;
 Și nu-ți voi spune ție decât ce-am auzit
 Și ce, Dumnezeu mie, atunci mi-a șoptit.

Când, după o zi de muncă plugarul vine-acasă
 Și-și vede săcerișul și-a sale holde arse
 De flacăra furtunei ce-a pustiit și a stins
 El crede-a sea vedere orbită ca de-un vis;
 El ochilor nu crede, la cer să uită, cată
 Și vede-o noapte neagră, câmpia 'nflăcărată;
 El cată locul casei, dar flacăra 'i întinsă;
 Femea nu s'arată în ușa 'ntredeschisă,
 Cenușă numai vede, pustietate mare
 Copiii seî alergă cu strentele 'n picioare,

Și-i spun cum a lor mună sub focul cel cumplit
 În strigăte de moarte, sermana a perit.
 Acum tăcerea morței se 'ntinde pe câmpie,
 Nefericitul simte, durerea sea o știe;
 El strânge copilașii pe peptul seu, rămâne
 Cu foamea pentru noapte, cu moartea pentru mănă
 De nu va 'ntinde mână la mila omenească.
 El nu mai are-acum puterea sufletească;
 El forță nu mai are, durerea-l ametește
 Să pune-atunci de-o parte, la orizon privește
 Cum munca sea dispăre sub flacăra ce pică
 Și-apoi într'un fum negru la ceruri se ridică;
 Atunci plecându-și capul mahnirea e-l repune
 Și stă fără de simțire și fără de rațiune.

Așa atunci săgeata durerei m'a levit
 Când ea, necredincioasa, fugind m'a părăsit;
 Și pentru 'ntăiași dată, atunci înșelat,
 În noaptea minței mele am plâns și-am blestemat.
 Și nu eram atunci pe țermuri înflorite
 A lacului ce curge în unde limpezi
 Nici pe colina verde, pe pajiștea frumoasă:
 Vedeam numai deșertul, pustia fioroasă:
 Suspiniurile mele erau fără resunet
 Înădușiam în mine durerea mea cu gemet
 Eram în întunec pe-o stradă incurcată
 Și în Paris, imensa scursoare nesecată;
 În jurul meu cu hohot, mulțimea sgomotoasă
 Răcniă, pronunța tare la glume scandalosé.
 Sarcasmul ei de noapte și ris am auzit.
 Ea, care vecinic ride de cel nefericit.
 Pe strade uricioase lanternele mănjite
 Aruncă lumini triste, lucruri posomorite;
 Urmând acestor raze, pribagul trecător
 Se duce după vuet pășind sub umbra lor.
 Resuna pretutindeni o tristă veselie;
 Era 'n februar pe timpul când maștele 'n beție
 Aleargă cu mulțimea prin tină 'n carnaval
 Și cântă aruncându-și câți-un cuvânt banal.
 Într'ea trăsura mare, o trupă 'nghesuită
 S'arată și dispăre sub raza 'ntunecată
 Și glasul ei să perde urlând în departare
 Și nu să mai aude urita sea cântare.
 Copii, femei, bătrânii pe fața lor mănjiți
 Stau unii peste alții prin crășme grămădiți;

La umbră pe sub streșini, femei prostituite,
 A nopței preotese să primblă îngrijite,
 Ar fi crezut nescine portretul in picioare
 A unei nopți faimoase, antica desfrânare!
 O noapte de acele dorite peste an
 Și-atât de mult iubite poporului roman
 O noapte de acele când Venerea păgână,
 Zeița desfrânării, c'o torcie in mână
 Eșia prin intunerec din templul seu secret
 Și făr de rușinare, cu përul scâlciet
 Së preunblă prin urbe ogia provocând.
 O doamne! pe-așa noapte am stat eu lăcrămând
 Și singur! Ce durere! Ce crudă viclenie!
 C'o zi mai înainte mi-a fost jurat ea mie
 Credință nesfârșită etern amorul seu
 Luând de martur cerul, jurând pe Dumnezeu.
 Cu ce ți-am greșit ție, o scumpul meu amor,
 Și unic in viață? Știeai tu cu ce dor
 In noaptea asta plină de umbră și rușine
 La raza tremurândă a lampei de la tine
 Ca la o stea din ceruri iubită am privit?
 Nu, nu scieai nimică, eu umbra-ți n'am zërit,
 Eu nu ți-am vëzut mâna inlăturând perdeaua
 Nu te-ai uitat la ceruri să vezi cum pică neana,
 N'ai intreat de este lumină pre pământ
 Nu m'ai cătat pre mine in negrul ist mormënt!

Așa in acea noapte plângënd amar in sine
 Pe strada 'ntunecoasă am stat eu, Lamartine,
 Și sângele din rana-mi adâncă am oprit
 C'o mână tremurândă pe peptul meu sdrobit.
 Așa, in acea noapte de crudă întristare
 Când, furios poporul, cânta in desfrânare
 Și sëmëna că zice, priviud la anii mei:
 „Tu care plângi acuma n'ai ris și tu ca ei?”
 Atunci de zidiul negru eu fruntea mi-am lovit,
 De douë-ori pumnarul pe peptu-mi desgolit
 Am apasat atunce in lacrimi și fior;
 Vel crede tu aceasta, poet nemuritor?
 Atunci la oara cea de crudă desperare
 Eu mi-am adus aminte divina ta cântare!

O tu ce știi amorul, o tu ce ai iubit
 Răspunde, a Elvirei amant prea fericit!

Răspunde, poți tu crede și este cu puțință
 Ca un amant să plece și 'n taină să pronunță
 Cuvëntul de adio? să a putut să fie
 O gură să-l rostiască ș'o mână să-l suscrie;
 O gură ce sfințise prin sërutatul seu
 O vecinică iubire jurând pre Dumnezeu?
 Ei bine, poți tu crede și poți tu înțelege
 C'o legătură astfel ce trebuie să lege
 Mai mult pe toată ziua mai trainic, mai cu dor
 A dragostei eterne suflet nëmuritor,
 Ce 'n inimele noastre in taina së urzește
 Devine mai adâncă, cu timpul se 'ntărește
 Și desrădacinează voința rezvrătită
 Ne ține, ne cuprinde c'o forță nezărită;
 C'o strinsă legatură, a tot putinte, tare,
 A cărei lanț, urzeală, a carci încleștare
 E trainică, profundă, eternă ca neantul
 Mai tare decât stânca și decât diamantul;
 Ea timpul nu cunoaște in repedele-i zbor,
 De moarte nu se teme, de focu 'ngrozitvr
 Ea face së iubească amanții cât trăesc
 Ea face că, și 'n grăoapă tot încă se iubesc;
 Ei bine, poți tu crede, că zece ani mai bine
 Un lanț atât de tare ne prinde și ne ține
 Și-apoi së perde 'n spațiu së sfarmă de odată
 Lăsându-ne durerea c'am fost ferice-odată?

Poete, c crud lucru sa știi sa omu 'n lume
 Ce merge cu pași repezi spre-un țel știut anume
 Mai trebuie să-și ducă și crucea la mormënt.
 Mai trebuie să moară adese pe pământ.
 Căci cum să poate alfel numi și chieima
 Nevoia asta cruda dureri de a schimba;
 Nevoie ce ne face din toate să gustăm
 Și-apoi ce-am dorit astăzi noi mâno sa uităm;
 Așa încât tot timpul acestei esistenți
 E-l perdem cu schimbarea deșartelor dorinți?
 Și nu sînt morți aceste și morți spăimëntătoare
 Ațatea schimbări crede de ființe trecătoare
 Ce spun că-s obosite și nu mai pot spera
 Și pururea stau gata a se transfigura?
 Oh! Ce mormënt e omul și ce intins pustiiu
 In el cum pasiunea să schimbă 'n obiceiu
 Și cum să face oare c'adese-ori pășește
 Pe propria-i ruină și nu së nimicește?

Și merge înainte chemat de Dumnezeu
 Și viața pretutindeni aruncă 'n drumul seu:
 Mănie, dorinți, frică și grijă și urit
 Fantomele aceste e-l țin neconținut;
 Sub ochii sei tot trece și tot a dispărut
 Dar astfel e de mizer și astfel e făcut
 Că inima sea scoate, neconținut aruncă
 O pierdere amară, o dureroasă muncă.
 Că moartea-i al seu termin o știe în tot ceasul
 Și tot mergând spre moarte el moare la tot pasul;
 El moare când părinții, copiii, amicii mor;
 El moare în ce plânge, el moare 'n viitot;
 Și fără a mai spune de cei ce-a îngropat
 Nu este încă moarte când uiți ce-ai adorat?
 E moarte mult mai crudă, e chin mult mai cumplit
 Când știi c'ai rămas singur din toți câți ai iubit
 Când omul perde 'n lume tot ce-a iubit în viață
 Să duce al seu suflet la ceruri se înalță;
 Iar el rămâne-atuncea cadavru mișcător
 Neantul și durerea e-l țin și-l înconjur

Ei bine, reu sau bun, puternic sau plâpând
 Trist, vesel, mândru, umil, dar vecinic suspinând
 Așa cum este omul din țernă-alcătuit
 E-l știi tu, Lamartine, ca dănsul ești zidit.
 Durere, fericire și or-ce suferință
 A tras în lumea asta și or și ce căința
 Nu poate fi nici una care nu este-a ta.
 Tu care știi, amice, a plânge și-a cânta
 Oh! Spune-mi la ce cugeți când ești tu intristat;
 Și ce ți-a răspuns *Reul*, când tu l'ai consultat?
 Vândut de-amici în lume, trădat de-a ta amantă
 De cer, de tine însuși te-ai doborât vr-odată?
 O nu, Alfons, nu, vecinic, esperința tristă
 No dă numai cenușa dar flacăra resistă;
 Iu, reul acest mare lăsat de Dumnezeu
 E-l respectezi în lume și 'n Dumnezeuul teu
 Tu crezi fără îndocală. Ei bine, cea ființă
 Or care ea să fie — i ți spun a mea credință —
 Acea ființă mare ce-i Dumnezeuul teu
 Mă 'nclin și eu la dănsa, e Dumnezeuul meu.
 — Susțin că nu să poate credințe done 'n lume —
 Cum este făcut nu știu eu nu știu al seu nume
 Dar m'am uitat la bolta cea nemărginită
 Și cred c'a sea putere nu poate fi 'nparțită.
 Din frageda mea vrăstă durerea m'a certat!

La zimbela naturii amorul am cercat;
 Acuma știu cât trebui să sâmeni, să muncești
 Și câte per în lume speranțe omenești.
 Dar ce-am simțit mai bine și ce voesc săți spun
 E taină nepătrunsă ce 'n inimă-ți depun;
 Căci angerii durerei, lovind m'au iuvențat
 Cu sabia lor goală pe peptu-mi au săpat:

Plâpândă creatură, ființă de o zi
 Care trăești o oară, cine te va trezi
 Din lacrimile tale, din suferința ta?
 De ce suspini atâta și cănd vei înceta.
 De-a geme? al teu suflet amar te îngrijește
 Tu crezi că vecinic plânge și vecinic pătimește
 Ei bine, al teu suflet nemuritor fiind
 Și lacrimile tale vor înceta curând

Tu simți de-odată 'n peptu-ți o flacăra aprinsă;
 Caprițiu de femeie; iubirea ta nestănsă
 Te face să plângi earăși mahnit sufletul teu
 Și-atuncea mângăere tu cei la Dumnezeu;
 Ei bine, al teu suflet nemuritor fiind
 Durerea ta, de sigur, va înceta curând.

Căința cea mai mică te perde, te consumă
 Tu zici că timpul trece, c'ascunde cu-a sea urmă
 Și timpul viitor. E dcr zădărnice
 Să plângi ziua de mâne; las zilele să vie
 Căci sufletul teu este în veci nemuritor
 Și timpul fuge iute în vecinicul seu sbor.
 Ființa ta se dărmă sub reul cugetărei
 Și pleacă a ta frunte lovirele durerei.
 Tu tremuri pe picioare, ființă fără de minte,
 Acuma ingenunche și roagă-te ferbinte
 Căci sufletul teu este etern, nemuritor
 Și-acum sosește moartea cu pas mântuitor.

A tale oase pică și pulbere vei fi
 Memoria ta, nume, gloria vor peri
 Dar nu și-al teu amor, amorul teu ferbinte
 Nu moare al teu suflet și-ș va aduce-aminta.

A. Naum.

VICTOR HUGO.

Isvorul.

De sus din stânca cea golită
Pica, pica neconținut
În marea tulbură cumplită
Isvorul dulce și liniștit.

Oceanul ănsă, fatal plutirei,
Zice: „ce-ți este de plângi mereu?
„Me superi, superi liniștea firei
„Au nu știi oare cine sunt eu?“

„Eu sunt oceanul îngrozitor!
„Prea mic în față-mi eu te privesc
„Ce-mi ești tu mie trebuitor?
„Cu cerul falnic eu mă unesc!“

„Amare, unde izvorul zice:
„Eu, fără vuet, necunoscut
„O picătură îți dau aice
„Dă apă numai dar de băut.“

(Contemplations)

A. Naum.

PRUNCUL ȘI ANGERUL.

Imitațiune.

Din Cer un măndru ânger, prin lume trecător
Cu fața zimbitoare, de raze 'ncunjurat
De-asupra unui leagăn oprinduse în zbor
Privia cu duioșie un prunc nevinovat.

„Oh! vin cu mine, ângeru 'l zice,
„Copil ce-mi sameni, eu ânger sunt
„Cu mine'n ceruri tu-i fi feric
„Nu-i pentru tine acest pământ.

„Aici e viața nefericită
„Sufletul geme chiar în plăceri
„Chiar bucuria e amărită
„Chiar voluptatea are dureri

„Atatea lacrimi și suferință
„Fruntea-ți senină vor întrista
„De-amărăciune și de căință
„Adânc va geme inima ta.

„Nu, nu, copile, mai bine vină
„În cerul falnic colo... sub nori
„Unde i viață, unde-i lumină
„Unde-i câmpia plină de flori.

„Tu, pintre lună, stele și soare
„Pe munți de aur te vei juca
„Pe mări întinse, strălucitoare
„Voios și liber vei alerga.

„Puseși mâstrele și-oi prinde ție
„Pe nori vei trece ca meteor
„Păduri de lauri, de Iasomie
„Culmele 'nalte vei trece 'n zbor.

„Oh! lasă lumea fără de căință
„De traiul vieții, de chinul seu

„Domnul te eartă cu indulgență...
„Acum... ești liber, copilul meu.

Și intinzând aripelile-i de crin
La cer cu pruncul s'a suit
Ținându'l strins la al seu sin.
Sermano mamă... copilul ți-a murit.

A. Naum.

PRELECȚIUNILE POPULARE

ținute de Societatea „Junimea.”

(Urmare.)

În prelegerea a șaptea d. St. Vărgolici a vorbit despre *Scriere*.

D-sa a stabilit de la început principiul că, dintre toate animalele, omul singur nu e făcut numai pentru prezent. Privirile lui strebat și în vremile viitoare. El vrea să lese urme neșterse de trecerea sa pe pământ. Acest instinct care formează o parte esențială a naturii omenești pe de-o parte, nevoea de a comunica cu cei ce nu sunt de față pe de alta, au condus pe om la aflarea scrierei.

Originea scrierei a fost mult timp obiectul cercetărilor totdeauna zadarnice, adese absurde. Ea nu e opera unui singur om, sau rezultatul lucrării unui singur popor, unui singur secol, ci a eșit dintr'o muncă lungă și neîntreruptă a seculilor și a popoarelor!

Cei vechi, ca pe toate invențiile folositoare omului, atribueau și scrierea vre-unui zeu, sau erou. Astfel Egiptenii ziceau că ea a fost aflată de zeul lor Thot, Grecii de Hermes,

de Cronos, de Cadmus, Scandinavii de Odin, Evreii de Moisi, sau de alți patriarhi.

După câte descoperiri archeologice s'au făcut până acum, nu s'au aflat nici o urmă că în epoca așa numită de peatră, oamenii ar fi ajuns la arta de a comunica între ei prin mijlocul scrierei. De aici să eșpică mirarea sălbaticilor de astăzi, la care ne putem totdeauna raporta când vorbim de omul primitiv, când vedem ei că Europeanii comunică unii cu alții prin ajutorul câtorva linii, înșirate pe o bucată de hârtie.—Astfel pentru dănsii scrierea este un fel de vrăjitorie. De aici provine întrebuințarea ei și ca medicament la multe triburi salbatice din Africa.

Astăzi pentru noi scrierea este un lucru atât de simplu, și totodată atât de neaparat, încât ne întrebăm cum au putut trăi oamenii altă dată fără dănsa. Totuși ei nu numai că au trăit, dar au și ajuns la un mare grad de cultură fără scriere. Astfel e mai mult decât probabil că în timpul când s'au format poemele lui Omer la Greci, scrierea nu era cunoscută, fiindcă nici în Odisee nici în Iliadă nu se află urme că ea ar fi existat pe atunci. Cum s'au păstrat dar aceste poeme?

Înainte de aflarea scrierei memoria oamenilor a trebuit să fie cu mult mai puternică, căci era cu mult mai exercitată. Ea era singura comoară a cunoștințelor omenești, a vieții trecute, a credințelor, a faptelor glorioase. Această moștenire sfântă generațiile și-o treceau unele altora, mărind și înfrumusețând povestirile, amestecându-le cu fapte prodigioase, urmare firească când evenimentele se transmit prin graiu. Această împrejurare a dat naștere timpurilor eroice și fabuloase la popoarele vechi. Tot de acolo ne-au rămas și

superstițiile, care se găsesc până și la popoarele cele mai civilizate.

Dar ori cât de puternică a putut fi memoria, în timpurile primitive, omul tot a trebuit să alege la alte mijloace spre a aminti evenimentele sau a comunica cu alții. Mexicanii, înainte de cucerirea spaniolă, întrebuințau spre acest scop o funie, la care erau atârstate, în formă de franjuri, aște de deosebite culori. Aceste aște aveau noduri, de unde se și numește acest mijloc mnemotehic *quipu*. Aceste funii cu noduri există și până astăzi la multe triburi barbare din America și din Africa. Este probabil că obiceiul de a face un nod la basma, spre a ține minte ceva, este în Europa noastră, o urmă din aceste funii cu noduri. De asemenea și răbușul la țerani noștri.

Când cel întâi om s'a ivit pe pământ obiectele materiale lovire înainte de toate privirile sale. Forma lor se întipări în mintea lui, și când el vrea a le conserva sau a transmite amintirea lor, săpă figura lor însuși. Acest lucru pare atât de natural, încât toți învățații din timpul nostru sunt unanimi spre a admite că scrierea fonetică, de care ne servim astăzi, își are punctul de plecare și originea sa în scrierea *ideografică*, ce consistă în înfățișarea totală a obiectului pe care omul vroea să-l țină minte. În epoca fosilă s'au găsit sculpturi de animale pe coarne de ren sau de cerb. Aceste sunt cele mai vechi urme de artă a omului, și reprezintă fără îndoielă animalele cu care omul de atunci se nutrea ucigându-le cu securea și cuțitul sau de silex.

Mai târziu însă s'a recunoscut că acest mijloc de a comunica sau de a ține minte, era foarte neîndestulător, căci prin aceste fi-

guri nu se arata un om, un animal, un loc particular. De aici se născu un nou ordin de semne tot figurative, dar care reprezentau un obiect determinat. Cu modul acesta se făcu al doilea pas spre perfecționarea scrierei grafice de astăzi.

De la reprezentarea obiectelor fizice, până la exprimarea ideilor abstracte, depărtarea era nemărginită. Totuși popoarele vechiului continent reușiră, într-o epocă necunoscută, a închipui prin semne ideea de *Dumnezeu*, de *suflet*, de *putere* etc. Aceste semne erau însă arbitrare, rezultatul unei convențiuni, scobase din analogiile mai mult sau mai puțin adevărate între lumea fizică și morală. Astfel de. e. două mâni încheștate însemnau ideea de pace, un ochiu însemna divinitatea, un sceptru, autoritatea regească ș. a.

Așa dar o atrie categorie de semne *enigmatice* sau *convenționale* se adăugă către semnele *figurative* și *caracteristice* de mai sus. Progresul era mare negreșit, dar nu era de ajuns, pentru că era cu neputință să se dea la toate speciile de acelaș gen un semn ideografic deosebit. Totuși scrierea ideografică nu trecu în lumea nouă peste acest grad de dezvoltare. Ea a rămas și până astăzi la unele triburi americane. Așa pe la anul 1849, un trib de la Nord adresă președintelui Statelor-Unite o petiție scrisă în aceste ieroglife.

Spre a urma transformările succesive a scrierei ideografice, adică trecerea ei la scrierea fonetică de astăzi, trebuie să ne întoarcem eărăși la popoarele lumii vechi. Scrierea ideografică ajunsă la acest grad, prezenta un mare neajuns, căci nu avea nici un raport cu limba vorbită, obiectul ei nefiind sonorile însuși a limbii. Îndată ce se începură relațiile între

popoare, se născu o nouă nevoie, ce trebuia să fie satisfăcută. Un nume străin Egiptului, bună oară, nu avea prin silabele sale, nici un înțeles în limba egipteană. Oamenii se opriră atunci la sunurile însuși ce formau aceste nume, și pe aceste sunuri le reprezentară prin semne deosebite. Acest nou progres fu de un efect necalculat asupra perfecționării sistemului grafic. Imprejurarea particulară că limba societăților primitive este în general monosilabică, a favorizat și mai mult această dezvoltare. Unele limbi însă, cea chineză de exemplu, nu merseră mai departe cu progresul. Fiecare silabă din limba chineză are în scriere un semn deosebit, așa dar ea are atâtea litere câte silabe, sau câte cuvinte, fiindcă toate cuvintele sunt de o singură silabă.—De aici cele 50 sau 60 mii de caractere ce întrebuințează Chinezii în scrierea lor

Progresul însă putea merge și mai departe trecând de la reprezentarea sunetului unei silabe, la aceea a sunetului literei. Egiptul singur într'un timp necunoscut, a ajuns la completarea reală a sistemului grafic, adică la alfabet. Toată antichitatea e de acord în această privire și critica modernă, întemeiată pe studiul monumentelor a recunoscut acest adevăr.

Cercetările făcute asupra ieroglifelor fonetice a Egiptenilor, au stabilit că literile primitive au trebuit să fie numai 16, fiindcă 16 sunt sunurile elementare sau simple pe care le poate forma gura omului.

Dar de și a fost inventat în Egipt, alfabetul a trebuit să treacă la Fenicieni, și apoi prin aceștia, să se împrăștie la celelalte popoare. De aceea, mult timp Fenicienii au fost

considerați ca inventatorii alfabetului. De la dănsii alfabetul a trecut la alte popoare asiatice, cu care ei erau în relații, apoi la Greci, de aici la popoarele italice, la cele germane, și astfel mai târziu se generaliză în toată Europa.

De și baza a fost una și aceeași, de și alfabetul de care se servesc astăzi popoarele au tot o origine, fie care națiune însă și-l apropiat cu geniul limbei sale, l'a dezvoltat și perfecționat după mersul ei progresiv. De aici se înțelege cât de greșită este ideea acelor care neținând nici o samă de progresele limbei noastre, progrese de care scrierea nu poate rămânea străină, vor să ne întoarcă la alfabetul latin primitiv, și să silească limba a se îmbrăca cu o haină ce nu e croită pe dânsa. Însă calea apucată de dănsii e rătăcită, și nimene nu i va urma pe dânsa, generațiile viitoare mai puțin încă decât generațiile prezente.

Invențiunea scrierei a avut nemărginite efecte pentru civilizația și cultura omenirii. Câte civilizații vechi n'au lăsat nici o urmă despre dânselle, din cauză că lipsea scrierea!

Scrierea constituă puterea omului ca ființă inteligentă. Mulțumită ei, omenirea, în timpurile moderne, a continuat opera începută de popoarele vechi: Greci, Indieni, Egipteni. Prin scriere și prin tipografie, pe care o putem numi fiica ei, idicile, libere de ori ce pedeci materiale circulează prin lumea întreagă, tot cu aceeași ușurință cu care sunetul și căldura circulează prin aer. Un individ, un popor poate dispărea, binele ce va fi adus el omenirii, trăește vecinic după dânsul. Oarde nouă de barbari pot să se reverse încă odată asu-

pra Europei, și să-i dea o altă față, nici o verigă din lanțul ce leagă ideile și gândirile omenirii, nu va fi ruptă. Prin scriere omenirea se continuă fără intrerumpere, și acum cu mai mare drept decât ori când se poate zice că sufletul omului e nemuritor.

PE ALBUMUL UNUI CANCELARIST

Ce-i luna mândră și frumoasă
Pentru 'n cenușer?

O năspelniță, uriașă
Spânzurată 'n cer

Ce presură năsip de aur
Pe lumea 'ntinsă, mare
Pe care noaptea a resturnat
O largă călămăre,

X.

A N U N C I U.

Acei Domni care nu au plătit încă abonamentul pe acest an, sunt rugați să-l trimită la redacțiune, pentru a nu suferi o intrerumpere în primirea foaiei. Aducem totodată a minte că abonamentele se fac *numai* pe un an întreg și că în viitor prețul pe șese sau trei luni nu se va mai primi în nici un chip.